

ΑΓΙΟΥ ΙΩΣΗΦ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΑΠΟΛΟΓΙΑ

Πρώτη έκδοση: Ιανουάριος 2018
ISBN: 978-960-89469-3-4

Κεντρική Διάθεση: Έκδόσεις «Τὸ Παλίμψηστον»
Τσιμισκή 128, 546 21 Θεσσαλονίκη
☎ 2310.286247 Fax 2310.276590
e-mail: palimpce@otenet.gr

Εικόνα ἐξωφύλλου:

Τὸ μαρτύριο τοῦ ἁγίου Συμεὼν τοῦ ἀδελφοθέου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων (27 Ἀπριλίου) ἀπὸ τὸ *Μηνολόγιον τοῦ Βασιλείου Β΄*, φ. 46. Ὁ ἅγιος Ἰωσήφ δὲν πέθανε μαρτυρικά ἀλλὰ ἔζησε βίον ἐσταυρωμένον, διώχθηκε καὶ ἐξορίσθηκε, χάριν τῆς πίστεως. Καὶ αὐτά, ὄχι ἀπὸ εἰδωλολάτρες ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς λατινόφρονες τῆς ἐποχῆς του.

Εἰσαγωγικά: Ἱστορικὸ περιβάλλον

Ὁ ἅγιος Ἰωσήφ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἔζησε σὲ μίᾳ πολὺ ταραγμένη περίοδo τοῦ Βυζαντίου. Ὁ τότε αὐτοκράτορας, Μιχαήλ Η΄ ὁ Παλαιολόγος (1259-1282), ἄνδρας φιλόδοξος καὶ ἀδίστακτος, εἶχε δημιουργήσει σοβαρὰ σχίσματα στὴν Ἐκκλησία, τὰ ὁποῖα ταλαιπώρησαν τὴν Ἀνατολικὴ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία γιὰ πολλὰ χρόνια. Ὁ ἅγιος Ἰωσήφ εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσῃ μεγάλα προβλήματα, ποὺ θυμίζουν ἔντονα τὴν δική μας ἐποχὴ. Οἱ ἐνδοεκκλησιαστικὲς ἀντιπαλότητες, ἡ ὀξύτητα τῶν ἀντιπαραθέσεων, ἡ ἀφόρητη πίεση ἐξωεκκλησιαστικῶν παραγόντων, τὰ ἐπιχειρήματα περὶ λόγων οἰκονομίας γιὰ ἐνότητα μὲ τοὺς Λατίνους, εἶναι λίγα ἀπὸ τὰ κοινὰ σημεῖα τῶν δύο ἐποχῶν.

Ἡ Ἄπολογία¹ τοῦ ἁγίου Πατριάρχου εἶναι ἓνα ἀγιοπατερικὸ μνημεῖο πίστεως καὶ ὁμολογίας. Δείχνει τὴν σύνεση καὶ τὸ μαρτυρικὸ

¹ Τὸ κείμενο τῆς ἀπολογίας τοῦ ἁγίου Ἰωσήφ λαμβάνεται ἀπὸ τὴν ἔκδοση V. Laurent et J. Darrouzes, *Dossier Grec de l' union de Lyon* (1273-1277), Paris 1976, σελ. 135-301. Λόγω τῆς ἐκτάσεως τοῦ κειμένου, ἀνθολογήσαμε καὶ μεταφράσαμε στὴ νεοελληνικὴ κάποια καιρῖα σημεῖα τῆς. Τὰ παραθέτουμε εἴτε αὐτούσια, ἐντὸς εἰσαγωγικῶν, εἴτε συντομευμένα. Τὰ αὐτούσια παραθέματα ἀκολουθοῦνται ἀπὸ παρένθεση μὲ τὸν ἀριθμὸ σελίδος στὴν ἀνωτέρω ἔκδοση.

ορθόδοξο φρόνημα του Αγίου, και έχει πολλά να μάς διδάξει, καθώς τα προβλήματα που έκαναν αναγκαία την σύνταξη της είναι παρόμοια προς τα δικά μας.

✦ ✦ ✦

Προς τα τέλη του 1272 ήλθε αντιπροσωπεία από την Ρώμη, κατόπιν αίτησεως του αυτοκράτορα Μιχαήλ. Σκοπός του αυτοκράτορα ήταν η ένωση με την Δύση για την επίτευξη βοήθειας από τον Πάπα. Πίστευε ότι αυτός ήταν ο μόνος τρόπος να αποσοβηθεί η απειλή του κινδύνου μιας επίθεσεως του Καρόλου Άνδεγαυού, του βασιλιά της Αραγωνίας, ο οποίος έποφθαλμιούσε την Κωνσταντινούπολη. Η Ρώμη απαιτούσε, ως απαραίτητη προϋπόθεση για την εκκλησιαστική ένωση, την αποδοχή των τριών “κεφαλαίων”, δηλ. την αποδοχή του Πάπα ως πρώτου αρχιερέως, την αποδοχή του εκκλητίου (δηλαδή του δικαιώματος προσφυγής σ’ αυτόν, ως ανωτάτου δικαστού) και τη μνημόνευση του ονόματός του. Όλα τα άλλα, δόγματα, ήθη και έθιμα της κάθε Έκκλησίας –έλεγε–, θα έμεναν ανέπαφα. Η κάθε μία θα κρατούσε την δική της παράδοση.

Ο Μιχαήλ ζήτησε την θεολογική γνώμη του Πατριάρχου, των Αρχιερέων, πολλών μοναστικών κέντρων και λογάδων κληρικών. Ένα από τα μοναστικά κέντρα που απάντησε προς τον αυτοκράτορα ήταν και το Άγιον Όρος. Απέρριψε και κατεδίκασε απερίφραστα τα τρία “κεφάλαια” (377-403). Ο αυτοκράτορας, στις αρχές του 1273, συγκάλεσε “Διάσκεψη” στην Κωνσταντινούπολη με την συμμετοχή του πατριάρχου Ιωσήφ και άλλων επισκόπων. Στην “Διάσκεψη” αυτή ο αυτοκράτορας υποστήριζε ότι οι διαφορές με τους Δυτικούς ήσαν έπουσιώδεις. Προσπάθησε και πίεσε τους Αρχιερείς, αλλά χωρίς αποτέλεσμα, να αποδεχθούν τα “κεφάλαια”².

² Πρβλ. Γεωργίου Παχυμέρη, *Ίστορία*, 5, 12, PG 143, 826-9.

Η “Διάσκεψη” απέτυχε, αν και ο αυτοκράτορας προσωπικά αποδέχθηκε την λατινική όμολογία πίστεως. Λίγο αργότερα, έστειλε στον Πατριάρχη έγγραφο τόμο, όπου εξέθετε αναλυτικά τις απόψεις του, και απαιτούσε έγγραφη και τεκμηριωμένη απάντηση. Ο Πατριάρχης υιοθέτησε, σε συνεδρία της Πατριαρχικής συνόδου, τον συνταχθέντα από τον μαθητή του, Ιώβ τον Ιασίτη, αντιρρητικό τόμο. Τον απέστειλε, με μικρές τροποποιήσεις, ως απολογία του, τον Ιούνιο του ίδιου έτους³.

Με μία προσφώνηση στον αυτοκράτορα, κατά τον συνηθισμένο τρόπο της εποχής, αρχίζει τον λόγο του ο Πατριάρχης:

1. Εισαγωγή Απολογίας – Περί των Λατίνων

«Κράτιστε, θεόστεπτε, θεοκυβέρνητε... βασιλεῦ, ἡ μετριότης ἡμῶν παρακαλεῖ τὸν εἰρήναρχο Χριστὸ νὰ ἐπιχορηγῆ χάριν, εἰρήνην καὶ ἔλεος... στήν κραταιὰ καὶ ἀγία βασιλεία σου» (137). Ἐπικαλούμαστε τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος εἶπε πρὸς τὸν Ἰώβ: *Ζῶσαι ὡς ἀνὴρ τὴν ὀσφύν σου καὶ δὸς ἀπόκρισιν ἀνδρικήν*⁴, γιὰ νὰ δώσουμε μιὰ ἀπάντηση, μιὰ πατρικὴ ὑπόδειξη, ἀφοῦ ζητήθηκε ἡ γνώμη μας γιὰ τὸν ἀποσταλέντα τόμο, καὶ συγκεκριμένα γιὰ τὸ θέμα τῶν τριῶν κεφαλαίων. Δὲν θὰ μιλήσουμε μὲ λόγια καὶ σκέψεις δικές μας, ἀλλὰ θὰ στηριχθοῦμε ἐξ ὀλοκλήρου στὰ θεοπαράδοτα λόγια. «Τυχὸν ἀντίρρηση δὲν ἀπευθύνεται πρὸς τὸν βασιλικὸ σου λόγῳ ἀλλὰ πρὸς τὴν ὑπὸ ἐξέτασιν ὑπόθεση» (137), ἔτσι ὥστε νὰ μπορῆ κάποιος νὰ κρίνῃ ἀμερόληπτα τὰ λεγόμενά μας.

³ Πρβλ. ἐνθ’ ἄνωτ. 5, 14, σελ. 832-4 καὶ V. Laurent, *Dossier...* σελ. 1.

⁴ Πρβλ. Ἰώβ 38, 3.

Οί Πατέρες μας χρησιμοποίησαν μία «κατ' οίκονομίαν σιωπή» (139) σχετικά με τους Ίταλούς⁵. Θεώρησαν σωστό, «οὔτε νὰ ὑποκύπτουμε σ' αὐτούς με κανέναν τρόπο πρὸς ἔνωση, γιὰ νὰ μὴν κατακριθοῦμε μαζί τους γιὰ τὸ ἀνεξέταστο τῆς ἐνότητος μαζί τους, ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ τοὺς ἀποδιώχνουμε τελείως καὶ νὰ τοὺς ἀναθεματίζουμε ὡς αἰρετικούς, γιὰ νὰ μὴν τοὺς προκαλοῦμε σὲ ἄσπονδη ἔχθρα καὶ πόλεμο ἀδιάλλακτο» (139), ἐλπίζοντας στὴν ἐπιστροφή τους πρὸς τὴν ἀλήθεια⁶.

Δεχόμαστε τὸ βάπτισμα⁷ κάποιου Ίταλοῦ καὶ ἐπιτρέπουμε τὸν

⁵ Ὁ ἅγιος Ἰωσήφ χρησιμοποιεῖ τὴν ὁρολογία τῆς ἐποχῆς, ἐννοώντας μετὰ τὴν λέξη Ἰταλούς τοὺς Παπικούς.

⁶ Λίγα χρόνια ἀργότερα, ὅμως, τὸ 1285, ἐπὶ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου, ἡ σύνοδος τῶν Βλαχερινῶν κατεδίκασε τὸν Ἰωάννη Βέκκο, καὶ ἀναθεμάτισε τοὺς Παπικούς ὡς αἰρετικούς.

⁷ Ὁ ἅγιος Ἰωσήφ ἀναφέρει ἐδῶ τὴν κατ' οίκονομίαν ἀποδοχὴ τοῦ βαπτίσματος τῶν Παπικῶν ἀπὸ τοὺς Ὀρθοδόξους, κατόπιν βέβαια συντάξεως λιβέλλου καὶ εἰσδοχῆς τοῦ ἐνδιαφερομένου στὴν Ἐκκλησία. Αὐτὸ μποροῦσε νὰ γίνῃ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη. Ἄς μὴν ξεχνοῦμε ὅτι τὸ δι' ἐπιχύσεως ἢ διὰ ραντισμοῦ 'βάπτισμα' εἰσῆχθη στὴν Δύση τὸν ἐπόμενον αἰῶνα (ΙΔ'), καὶ εἶναι αὐτὸ πὸν χρησιμοποιεῖται μέχρι σήμερα. Μετὰ τὴν ἀθέτηση τῆς τριπλῆς καταδύσεως δὲν μπορεῖ νὰ γίνεταί λόγος περὶ 'βαπτίσματος' (βλ. ἀγ. Νικοδήμου, Πηδάλιον '1957, σελ. 55).

Ἀξίζει ἀκόμη νὰ θυμηθοῦμε ὅτι στὸν λιβελλο τοῦ καρδινάλιου Οὐμβέρτου πρὸς τὸν Πατριάρχη Μιχαὴλ τὸν Κηρουλάριο, τὸ 1054, ἀναφέρεται ὡς κατηγορία ὅτι οἱ Ἀνατολικοὶ ἀναβαπτίζουν τοὺς Λατίνους, καὶ μάλιστα «ὅτι ἰσχυρίζονται πὼς ἔχουν χαθῆ ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμον, με ἐξαιρέση τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Γραικῶν, ἢ Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ἢ ἀληθινὴ Θυσία καὶ τὸ ἅγιο Βάπτισμα» (PG 120, 741B). Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω φαίνεται ὀλοκάθαρα ὅτι οἱ Ὀρθόδοξοι, πρὶν ἀκόμη ἀπὸ τὸ 1054, δὲν ἀποδέχονταν ὅτι εἶναι Ἐκκλησία οἱ Παπικοί, οὔτε ὅτι ἔχουν βάπτισμα ἢ τὴν ἀληθινὴ θυσία,

γάμο με αὐτόν, «ἐφ' ὅσον βέβαια τὸ ἐν λόγῳ πρόσωπο μεταστρέφεται ἀπὸ τὶς λατινικὲς συνήθειες» (139) στὴν ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, καὶ τὸ ὁμολογεῖ αὐτὸ δημοσίως. Οἱ οἰκονομίαι πὸν ἔχουν γίνεταί σὲ ἰδικὲς περιπτώσεις μερικῶν βασιλέων δὲν θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν, διότι «τὸ σπάνιο δὲν γίνεταί νόμος γιὰ τὴν Ἐκκλησία» (139), οὔτε με αὐτὸ ἀνατρέπονται οἱ ἐκκλησιαστικὲς παραδόσεις. Ἄλλωστε, «γιατί νὰ παρασυρθῆ, ἐξ αἰτίας τῆς ἀδιαφορίας τῶν πολλῶν, καὶ ἐκεῖνος πὸν ἀγαπᾷ τὴν ἀκρίβεια;» (141)

Ἄς μὴν ἀλλάζουμε, λοιπόν, οὔτε νὰ ἀθετοῦμε θεσμοὺς Πατέρων. Ἄς μὴν μετακινοῦμε τὰ ὄρια πὸν μᾶς ἔθεσαν, διότι αὐτὸ εἶναι ἔργο ἀπιστίας καὶ ἀθετήσεως καὶ πρὸς τὸν ἴδιο τὸν Κύριο. Ὁ γὰρ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ⁸. «Καὶ ὅπωςδήποτε ἀθετεῖ ἐκεῖνος πὸν δὲν ἀκολουθεῖ τὰ δόγματα, ἀλλὰ θέλει νὰ ὑπερβαίνει τὰ ὄρια πὸν ἔχουν τεθῆ» (141). Οἱ Ἰταλοί, ὅπως θὰ ἀποδείξη στὴν συνέχεια ὁ λόγος, κατεφρόνησαν τὸν Θεό, γι' αὐτὸ «καὶ εἶναι ἄξιοι ἀναθεματισμοῦ καὶ ἀποκηρύξεως ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία» (141). Ἐγὼ ὅμως, χάριν τῆς εἰρήνης, ἀρκοῦμαι στὸ νὰ ἀκολουθήσω τοὺς πρὸ ἐμοῦ Πατέρας, οἱ ὅποιοι «κράτησαν ἀπόστασι ἀπὸ αὐτούς, ὡς πολὺ ἐπικινδύνων, ἀλλὰ δὲν τοὺς ὑπέβαλαν στὸ ἀνάθεμα. Ἔτσι, μετρίασαν μὲν γι' αὐτούς τὴν τιμωρία, γιὰ λόγους οἰκονομίας, ἀλλὰ καὶ τὸν ἑαυτὸ τους ἀσφάλισαν μετὰ τὸ νὰ τοὺς ἀποβάλουν μακριά. Διότι ἡ συνέχεια τοῦ λόγου θὰ ἀποδείξη καθαρά ὅτι οἱ Ἰταλοὶ ἦσαν ἄξιοι καὶ γιὰ ἀνάθεμα «ὡς αἰρετίζοντες» (141).

δηλ. τὴν θείαν Εὐχαριστία. Ἄς σημειωθῆ ὅτι κατὰ τὴν ἀκριβῆ ὁρολογία τῶν ἱερῶν Κανόνων καὶ τῶν ἀγίων Πατέρων, τὰ 'Μυστήρια' τῶν Παπικῶν δὲν εἶναι οὔτε ἔγκυρα οὔτε ἄκυρα, ἀλλὰ ἀνυπόστατα (Πρβλ. Ἀγ. Νικόδημος, Πηδάλιον, σημ. 2η εἰς τὸν ΚΗ' Κανόνα τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων καὶ σημ. 1η εἰς τὸν ΜΣΤ' τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων, Ἀθήνα '1957, σελ. 29 καὶ 55 ἀντίστοιχα).

⁸ Λουκᾶς 10, 16.

Μᾶς ὑποβλήθηκε ἡ ἐρώτηση σὲ ποιά τάξη ἔχουμε τοὺς Ἴταλοὺς, σύμφωνα μὲ τὴν διαίρεση τοῦ μεγάλου Βασιλείου γιὰ ὅσους ἐκπίπτουν ἀπὸ τὸ κοινὸ ἐκκλησιαστικὸ σῶμα, δηλαδή «στὴν τάξη τῶν αἰρετικῶν, τῶν σχισματικῶν ἢ τῶν φατριαστῶν» (143). Ἀκολουθώντας λοιπὸν τοὺς θεοφόρους Πατέρας καὶ τοὺς θείους Κανόνες, «γνωρίζουμε καὶ ἐκ τῶν προτέρων ἐξαγγέλλουμε ὅτι οἱ Ἴταλοὶ εἶναι ἄξιοι νὰ καταταχθοῦν στὴν πρώτη ἀπὸ τίς προαναφερθεῖσες τάξεις (δηλ. τῶν αἰρετικῶν), ἐκείνων ποὺ εἶναι παντελῶς ἄξιοι γιὰ ἀποβολή» (143). Διότι, «ὅποιος παρεκκλίνει ἔστω καὶ λίγο ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξη πίστη εἶναι αἰρετικός... Καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἀνατρέπει τὸ Εὐαγγέλιο, καὶ δὲν παραμένει στὰ ὄρια τῆς πίστεως, ἀνήκει στὴν μερίδα τῶν κακοδόξων» (143).

Πῶς τώρα ἀνατρέπει τὸ Εὐαγγέλιο ὁ Ἴταλός, καὶ πῶς ἀθετεῖ τοὺς ὅρους τῆς πίστεως; Ἄκουσε τὸν Χρυσορρήμονα ποὺ λέγει: «Ὁ Ἀπόστολος εἶπε ὅτι ἀνατρέπεται τὸ Εὐαγγέλιο γιὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὅταν παραποιεθῆ ἔστω καὶ κάτι μικρό, τὸ πᾶν καταστρέφεται... Ἐκεῖνος ποὺ ἀνατρέπη κάτι, ἔστω καὶ τὸ ἐλάχιστο, ἀπὸ τὴν ὑγιή πίστη, καταστρέφει τὸ πᾶν... Καὶ λίγο παρακάτω λέγει ὁ Ἀπόστολος: “Ἄν σᾶς διδάσκουν κάτι ποὺ διαφέρει ἔστω καὶ λίγο ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο ποὺ σᾶς δίδαξα, ἂν παραποιήσουν ἔστω καὶ τὸ ἐλάχιστο, ἄς εἶναι ἀναθεματισμένοι”» (143-5).

«Ἄραγε ἀμφιβάλλει κανεὶς ἀκόμη γιὰ τὴν ἀποβολὴ τῶν Λατίνων, ἀκούγοντας αὐτά; Ποιὸς λοιπὸν θὰ ἀνεχθῆ καὶ τὴν παραμικρὴ κοινωνία μαζί τους, ἢ θὰ παραχωρήσῃ τὰ πρωτεῖα στὸν Πάπα, ἢ θὰ τὸν στήσῃ ὡς κριτὴ του, ἢ θὰ τὸν συναριθμήσῃ μὲ τοὺς εὐσεβεῖς Ἀρχιποιμένες τοῦ Χριστοῦ, μνημονεύοντας τὸ ὄνομά του; Διότι αὐτὸς ποὺ θὰ τὰ καταδεχθῆ αὐτά, δὲν εἶναι ὅτι θὰ φανῆ μόνον κατάκριτος καὶ ἄθλιος, καθὼς ἐναντιώνεται μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ στοὺς ἱερούς

⁹ PG 61, 622-3. *Γαλάτας* 1, 6-9.

Κανόνες, ἀλλὰ θὰ προξενήσῃ στὸν ἑαυτό του ὅπωςδήποτε καὶ βαρύτερη κόλαση. Διότι ἀνατρέπει τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ μαζί μ' ἐκείνους ποὺ τὸ ἀθετοῦν, καθὼς συμβαδίζει μαζί τους» (145).

2. Ἄξιοι ἀναθεματισμοῦ λόγῳ τοῦ Filioque

Τὸ νὰ ἀθετήσουμε κάτι ἀπ' ὅσα εἶναι στίς Γραφές, ἢ νὰ εἰσάγουμε κάτι ποὺ δὲν εἶναι γραμμένο σ' αὐτές, εἶναι ἔκπτωση πίστεως. *Πᾶς ὁ παραβαίνων καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ Χριστοῦ, Θεὸν οὐκ ἔχει. Καὶ εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς καὶ ταύτην τὴν διδαχὴν οὐ φέρει, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν, καὶ χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε· ὁ γὰρ λέγων αὐτῷ χαίρειν κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τοῖς πονηροῖς*¹⁰. «Καὶ τὸ ὅτι δὲν ἔμεινε στὴν διδαχὴ τοῦ Χριστοῦ τὸ ἔθνος τῶν Λατίνων, τὸ δείχνει περίτρανα ἡ βλασφημία ποὺ πρόσθεσαν κατὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (149), δηλ. τὸ Filioque¹¹. Σ' αὐτόν, λοιπὸν,

¹⁰ Β' Ἰωάννου 9-11.

¹¹ Ὁ ἅγιος Ἰωσήφ, ὅπως ὅλοι οἱ Ἅγιοι, κατηγορεῖ τοὺς Παπικοὺς ὡς αἰρετικούς, καὶ μόνον γιὰ τὴν διδασκαλία τους αὐτῇ. Τὸ Filioque διδάσκει τὴν συμμετοχὴ τοῦ Υἱοῦ στὴν αἰτία τῆς ὑπάρξεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Μὲ αὐτὴ τὴν ψευδῆ διδασκαλία καταλύεται ἡ καρδιὰ τῆς Ὀρθοδοξίας, δηλ. τὸ δόγμα περὶ τῆς διακρίσεως τῶν κοινῶν ιδιωμάτων τῆς Ἁγίας Τριάδος (οὐσία καὶ ἐνέργειες) μὲ τὰ ἀκοινωνήτα (ἀγέννητον, γεννητόν, ἐκπορευτόν).

Ἄν δεχθοῦμε τὸ Filioque καὶ ὅτι ὁ Υἱὸς ὡς ὑπόσταση εἶναι αἰτία ἢ συν-αἰτία τῆς ὑπάρξεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἔχουμε τότε δύο αἰτίες καὶ δύο ἀρχές στὴν Θεότητα. Ἡ δυαρχία ὀδηγεῖ πάντοτε στὴν διαίρεση, στὸν πόλεμο, στὴν διάλυση. Ἄν πάλι, ὅπως πολλές φορές ὑποστηρίζουν οἱ Παπικοί, λογισθοῦν ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς ὡς μία αἰτία καὶ μία ἀρχή, τότε, ἐπειδὴ ἢ μία αἰτία λογίζεται καὶ ὡς μία ὑπόσταση, καταλήγουμε στὴν αἵρεση τοῦ σαβελλιανισμοῦ, δηλ. στὴν ἀλλοίωση καὶ σύγχυση τῶν ὑποστάσεων τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὑπόσταση τοῦ Ἁγίου Πνεύμα-

πού κατά την ανωτέρω έντολή του ευαγγελιστοῦ τῆς ἀγάπης δὲν πρέπει νὰ ἀνοίγουμε τὴν θύρα τοῦ σπιτιοῦ μας, οὔτε νὰ τὸν χαιρετοῦμε, πῶς θὰ τοῦ ἐπιτρέψουμε τὴν εἴσοδο στὸν Ναὸ καὶ στὸ ἱερὸ Βῆμα; Πολὺ περισσότερο, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὸν καθίσουμε στὴν πρώτη θέση τῶν Ἀρχιερέων, οὔτε νὰ «δώσουμε τὸ δικαίωμα στὸν ἄθεο νὰ ἐπικυρώνη ἢ νὰ ἀθετῆ τις ἀποφάσεις τῶν ἁγίων Ἀρχιερέων» (149).

Ἄς λάβουμε ὑπ' ὄψιν μας καὶ τὰ ἀκόλουθα: «Ὁ ἀπόστολος Παῦλος φωνάζει ὅτι *εἶ τις οὐ φιλεῖ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἦτω ἀνάθεμα*¹². Καὶ ὁ Σωτήρας μας, σὰν σημάδι γιὰ νὰ διακρίνονται ἐκεῖνοι πού δὲν Τὸν ἀγαποῦν, ἔδωσε τὴν μὴ τήρηση τῶν λόγων Του¹³. Ἐπομένως καὶ ἐκεῖνοι πού δὲν τηροῦν τὸν λόγο τοῦ Σωτήρος γιὰ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα¹⁴ δὲν Τὸν ἀγαποῦν». Καὶ κατὰ τὸν ανωτέρω ἀποστολικὸ λόγο βρίσκονται ὑπὸ ἀνάθεμα.

Ἀπὸ ὅλα τὰ ανωτέρω, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πολλοὺς πατερικὸς λόγους καὶ ἀποφάσεις Οἰκουμενικῶν Συνόδων, «ἀποδεικνύεται τὸ ζητούμενον»: Οἱ ἀμετανόητοι Ἴταλοὶ εἶναι ἄξιοι ἀναθεματισμοῦ. Πάντως, ἐγὼ «δὲν ἐκφωνῶ κατὰ πρόσωπον αὐτὸν τὸν ἀναθεματισμό, διότι ἀρκοῦμαι στὴν οἰκονομία πού ἐφάρμοσαν οἱ ἅγιοι Πατέρες» (153).

τος, ἢ ἀποδοχὴ τοῦ Filioque σημαίνει ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἢ εἶναι κτίσμα ἢ κάποια ὑποτιμημένη θεότητα, πάντως κάτι κατώτερο τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ (Πρβλ. Ἁγίου Φωτίου, *Περὶ τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μυσταγωγίας*, PG 102, 284· 289· 292· 313· 317· 392). Δικαίως, λοιπόν, τὸ Filioque χαρακτηρίσθηκε, ὄχι μόνον ὡς πλανημένη καὶ ψευδῆς διδασκαλία, ἀλλὰ καὶ ὡς τὰ βαθεῖα τοῦ σατανᾶ (*Ἀποκάλυψη* 2, 24).

¹² *Α' Κορινθίους* 16, 22.

¹³ Πρβλ. *Ἰωάννης* 14, 24.

¹⁴ Πρβλ. *Ἰω.* 15, 26: *Ὁ Παράκλητος ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται.*

«Ἔρχομαι τώρα νὰ ἐκθέσω τί πιστεύουμε καὶ ὁμολογοῦμε γιὰ τὴν μακαρία καὶ ὑπερούσιο Τριάδα, ἀκολουθώντας τὴν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, γιὰ νὰ ἰδοῦμε ἀπὸ ἐδῶ σὲ τί παρεκκλίνουν οἱ Ἴταλοὶ ἀπὸ τὴν παράδοση». Σὲ μᾶς πού εἴμαστε ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἀληθείας, πιστεύεται ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι δημιουργὸς τῶν πάντων, «ὄσων ὑπόκεινται στὴν αἴσθησι, καὶ ὄσων συμπληρώνουν τοὺς νοητοὺς διακόσμους καὶ τὴν ὑπερκόσμια φύση», δηλαδή, τῶν ἀγγελικῶν ταγμάτων. Πιστεύεται «ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἓνα καὶ τρία.. Τριάς ἐν μονάδι καὶ ἐν Τριάδι μονάς, ἓνας Θεὸς οἱ τρεῖς ὑποστάσεις, καὶ ἡ κάθε μία ἀπὸ αὐτὲς εἶναι πλήρης Θεός» (155). Οἱ συμφυεῖς καὶ ἀχώριστες θεϊκὲς ὑποστάσεις διαιροῦνται μόνον κατ' ἐπίνοιαν. Ὁ Πατήρ, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον «εἶναι τρεῖς ὑποστάσεις πού ἐνοποιοῦνται σὲ μία φύση μὲ ἀσύγχυτη συνάφεια, καὶ εἶναι μία Θεότης πού διαίρεται σὲ τρεῖς χαρακτῆρες, ἀδιαιρέτως ὅμως καὶ χωρὶς κανέναν ἀπολύτως τεμαχισμό» (155). Ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα ἀναφέρονται σὲ μία ἀρχὴ καὶ αἰτία, τὸν Πατέρα, ἀπὸ τὸν Ὅποιο «αἰωνίως καὶ χωρὶς χρονικὴ ἀρχὴ, μὲ τρόπο ὑπέρλογο καὶ ἀπροϋπόθετο, συνεκλάμπουν σὰν δίδυμες ἀκτῖνες, ὁ μὲν Υἱὸς γεννητῶς, τὸ δὲ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορευτῶς, χωρὶς νὰ μεσολαβήσῃ κάποιο χρονικὸ διάστημα, κάποια τομῆ, ἢ κάποιο πάθος (ἀλλοιώσεως), κατὰ τὴν ἄρρητη γέννησι καὶ τὴν ἀνέκφραστη ἐκπόρευσι» (157). Κάθε μία ἀπὸ τίς ιδιότητες τῶν τριῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος δὲν μπορεῖ μὲ κανέναν τρόπο νὰ ἐληρεάσῃ ἢ μία τὴν ἄλλη, κατὰ τοὺς θεολόγους Πατέρας.

Μὲ τὴν καλὴ αὐτὴ ὁμολογία, λοιπόν, ξεφεύγω ἀπὸ τὴν «ἰουδαϊκὴ πτωχεία»¹⁵, διότι τὰ προσκυνοῦμενα εἶναι τρία (πρόσωπα), «ἂν καὶ

¹⁵ Ὁ ἅγιος Ἰωσήφ λέγει ἐδῶ ὅτι μὲ τὴν διάκρισι τῶν τριῶν προσώπων στὴν μία Θεότητα, ἀποφεύγουμε τὴν «ἰουδαϊκὴν πενία». Ἡ φράσι αὐτὴ ἀναφέρεται στὸν Ἀπολογητικὸν λόγο τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου (PG 35, 445A). Λέγει ἐκεῖ ὁ Ἅγιος ὅτι οἱ Ἀρειανοὶ καταλήγουν νὰ περιορί-

κατά την φύση είναι ένα». Επίσης αποπέμπω και την ειδωλολατρική μυθολογία και πολυθεΐα, διότι «με ὀρθόδοξο τρόπο ἀναφέρω σὲ μία ἀρχὴ καὶ σὲ ἓνα αἴτιο, τὸν Θεὸ Πατέρα, τὰ ἐξ αὐτοῦ ὑπερούσια φῶτα, δηλαδή τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Καὶ τὰ τρία αὐτὰ τὰ ἀναγνωρίζω ὡς ἓνα κατὰ τὴν φύση, μὲ μία μοναδικὴ θέληση» (157). Οἱ Ἴταλοί, ὅμως, λέγουν ἀσεβῶς ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Αὐτὸ ἀντιβαίνει στὴν πίστη ποὺ ἀνωτέρω ὁμολογήσαμε, ὅτι δηλαδή δὲν εἶναι δύο ἀλλὰ ἓνα τὸ αἴτιο τῶν θεαρχικῶν ὑποστάσεων.

Ποιός, τώρα, μπορεῖ νὰ ἀπαριθμήσῃ τὴν σωρεία τῶν πολλῶν ἀτοπημάτων¹⁶ ποὺ γεννῶνται ἀπὸ αὐτὸ τὸ ψεῦδος; Συγγεῖ τις ἰδιόζου, ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι, τὴν Θεότητα μόνον στὸν Θεὸ Πατέρα, καὶ δὲν ἀποδέχονται τὸ τρισυπόστατον αὐτῆς.

¹⁶ Πράγματι, ἀπὸ τὸ ψεῦδος τοῦ Filioque γεννιέται μία σωρεία ἀτοπημάτων, ὅπως εἶδαμε καὶ στὸ σχόλιο 11. Ἐδῶ θὰ ἀναφέρουμε ἀκροθιγῶς μία ἄλλη ἐξέλιξη τοῦ ψεύδους αὐτοῦ, τὴν ὁποία ζοῦμε ἐντονα στὴν ἐποχὴ μας. Πρόκειται γιὰ τὴν ἐκκλησιολογικὴν συνέπειαν τοῦ Filioque, οἱ ὁποῖες μεθοδευμένα διδάσκονται συνεχῶς καὶ ἐντὸς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Στὴν ἀγουστίνεια ἀντίληψη τῶν Παπικῶν, ὁ Πατὴρ γεννᾷ τὸν Υἱόν, καὶ μαζί μὲ τὸν Υἱόν ἐκπορεύουν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, λοιπόν, γίνεται ὁ σύνδεσμος ἐνότητος μεταξὺ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, «ὁ σύνδεσμος τῆς ἀγάπης» (Ἀγουστίνου, *Περὶ Τριάδος*, μετάφρ. Μαξίμου Πλανούδη, τόμ. Β', σ. 929, Ἀθήνα 1995). Ἔτσι, μὲ αὐτὴν τὴν θεώρηση, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐνότητα τῆς Ἁγίας Τριάδος. Οἱ Ὀρθόδοξοι Πατέρες ὁμολογοῦν τὴν ἐνότητα τῆς Ἁγίας Τριάδος μὲ βᾶσιν τὸ ὁμοούσιον, καὶ ὅτι ἡ ἀγάπη εἶναι κοινὴ ἐνέργεια τῆς Ἁγίας Τριάδος. Οἱ Παπικοί, ἀντίθετα, κατανοοῦν τὴν ἐνότητα τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, μὲ βᾶσιν τὸ Filioque. Αὐτὸ ἔχει δύο τουλάχιστον τραγικὰς συνέπειας: Πρῶτον, ὅτι ὑποβιβάζουν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα στὸ ἐπίπεδο τῆς ἐνεργείας, ἐπειδὴ κάνουν σύγχυση μεταξὺ ὑποστάσεως καὶ ἐνεργείας. Δεύτερον, ὅτι στὸ ἐκκλησιολογικὸ ἐπίπεδο ἔχουν (λόγῳ τοῦ *analogia entis*) τὴν ἴδια θεώ-

τητες τῶν θεαρχικῶν ὑποστάσεων καὶ καταλύει τὴν ὀρθὴ ἐπίγνωση τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἀναζωπυρῶνει τὴν φλόγα τῆς ἐλληνικῆς πολυθεΐας, ποὺ ἐδῶ καὶ πολλοὺς χρόνους εἶχε σβήσει, «ἀποταμιεύοντας τὸ ἄσβεστον πῦρ σὲ ὅποιον δογματίζει ἔτσι» (159). Ἔως ὅτου ὁ Ἴταλὸς ἀναφέρει τὴν ἐκπόρευση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ στὸν Υἱόν, ἀπαρνείται τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ ἀθετεῖ τὸν ἴδιον τὸν Σωτῆρα, «ἀθετώντας τὸν λόγο ποὺ αὐτολεξεὶ μᾶς παρέδωσε γιὰ τὸ Ἅγιον Πνεῦ-

ρηση: Πιστεῦουν ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὅπως ἐνώνει (κατ' αὐτούς) τὸν Πατέρα μὲ τὸν Υἱόν, ἔτσι ἐνώνει καὶ τὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὸν Χριστό. Ὁ Χριστὸς κατόπιν ἐνώνει τοὺς πιστοὺς μὲ τὸν Πατέρα, διότι ἡ βουλὴ τοῦ Πατρὸς εἶναι ἡ τῶν πάντων ἀρχὴ. Μὲ αὐτὴ τὴν φιλιοκβικὴ θεώρηση, κατανοοῦν τὴν Ἐκκλησίαν ὡς εἰκόνα τῆς Ἁγίας Τριάδος. Γι' αὐτὸ, ὅλοι οἱ ὑπέρμαχοι τῆς οἰκουμενικῆς θεολογίας μιλοῦν συνεχῶς γιὰ ἐνότητα καὶ ἀγάπη, ἀπροϋπόθετα ὅμως, καὶ ὄχι ὡς μετοχὴ στὴν ζωὴ καὶ στὶς ἀρετὲς τοῦ Θεανθρώπου.

Εἶναι ἐπόμενο ὅτι οἱ Παπικοὶ ἀδυνατοῦν νὰ κατανοήσουν καὶ τὸ γεγονός τῆς Πεντηκοστῆς μὲ τὴν συνέπειάν του, δηλ. τὸν φωτισμὸ καὶ τὴν θέωση, οἱ ὁποῖες ἀπαιτοῦν καὶ τὴν συνέργεια τοῦ ἀνθρώπου. Στὴν θεολογίαν τους αἰωρεῖται ἡ ἀπορία: «Ἀφοῦ τὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ εἶναι πλῆρες, χωρὶς καμμία ἔλλειψη, τί χρειάζεται καὶ τί προσφέρει ἡ Πεντηκοστή; Καὶ ἀφοῦ στὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ (τὸ ὁποῖο γι' αὐτοὺς στὴν θείαν Εὐχαριστίαν εἶναι κτιστὸ σύμβολο!) περιέχεται ὅλη ἡ σωτηρία, τί παραπάνω προσφέρει ἡ ἐπίκληση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος;».

Ὅλες αὐτὲς οἱ παπικὲς κατανοήσεις, καὶ ἀπορίες ἐπὶ τῶν εὐαγγελικῶν γεγονότων, εἶναι ἀπόρροιες τοῦ Filioque, τὸ ὁποῖο ἔχει γίνῃ θεμέλιο τῆς φραγκοπαπικῆς θεολογίας. Γι' αὐτὸ καὶ ἐκκλησιολογικὰ ἔχουν φθάσει σὲ μία ἀπολυτοποίηση τῆς θείας Εὐχαριστίας, διότι προσεγγίζουν τὸ Μυστήριον μὲ μαγικὸ τρόπο, ἀπροϋπόθετα καὶ ἀθεολόγητα. Ὡς πρὸς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, σύγχρονοι παπικοὶ 'θεολόγοι' ἔχουν φθάσει νὰ τὸ θεωροῦν ὡς «τὴν θηλυκὴ ἀρχὴ τῆς Θεότητος!» (Jürgen Moltmann, *Trinität und Reich Gottes. Zur Gotteslehre*, München 1980, p. 73), καὶ ἡ ἀσέβεια δὲν ἔχει τέλος...

μα¹⁷. Πά μένα λοιπόν θεωρείται ως άθετητής ὅλης τῆς Ἁγίας Τριάδος καί εἶναι μισητός¹⁸» (163).

Ὁ Λατίνος, λοιπόν, «μέ ὅλα τὰ ἀνωτέρω ἀποδείχθηκε ἀρνητής τῆς Ἁγίας Τριάδος... ὅτι συντάσσεται μέ τοὺς αἰρετικούς... καί ὅτι πολλές φορές καί ἀπό πολλοὺς ἔχει τεθεῖ, μέ ἀναντίρρητα ἐπιχειρήματα, ὑπό ἀναθεματισμό ἀπό τὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία. Πῶς, λοιπόν, κάποιος θά δεχθῆ νά ἔχη καί τὴν παραμικρότερη κοινωνία μαζί του;... Νομίζω κανείς, ἀπό ὅσους ποθοῦν νά ἔχουν μερίδιο μέ τὸν Χριστό, δέν θά τὸ κάνη αὐτό». (163)

3. Περὶ εἰρήνης

Ὁ τόμος τοῦ βασιλέως, βέβαια, ἀπό τὴν ἀρχὴ τοῦ προοιμίου «ὁμιλεῖ περὶ εἰρήνης, λέγοντας ὅτι εἶναι κάτι καλὸ καί κοινωφελές, καί γι' αὐτὸ εἰσηγεῖται τὴν πλήρη εἰρήνη μέ τοὺς Ἴταλούς, καί προτρέπει νά τὴν δεχθοῦμε σὰν κάτι καλὸ καί ὠφέλιμο. Πάνω σ' αὐτά, λοιπόν, πρῶτα, καί ἡ δική μου μετριότης, μαζί μέ τὴν περὶ αὐτὴν θεία καί ἱερά ἀδελφότητα, θά συντάξῃ τὴν ἀπάντησιν» (169).

«Ἡ ἔννοια τῆς εἰρήνης δέν εἶναι κάτι ἀπλὸ καί μονοσήμαντο, ἀλλὰ πολυποίκιλο καί σύνθετο. Μεταβάλλεται καί προσαρμόζεται ἀνάλογα μέ τὴν φύση τῶν πραγμάτων. Ἡ εἰρήνη, δηλαδή, ἐάν εἶναι κατὰ Θεόν, εἶναι καλὸ, ἐάν ὅμως δέν εἶναι κατὰ Θεόν καί ἐναντιώνεται στοῦ θέλημά Του, εἶναι ὀλέθριο. Ὅσο γιὰ τὴν κατὰ φύσιν εἰρήνη εἶναι κάτι ἐνδιάμεσο, καί δέν εἶναι ἄξια οὔτε ἐπαίνου οὔτε κατηγορίας... Κατὰ Θεὸν εἰρήνη ὑπάρχει ὅταν δέν ἀκολουθεῖ ἀθέτησιν

¹⁷ Πρβλ. *Ἰωάννης* 15, 26.

¹⁸ Οἱ Ἅγιοι, φυσικά, ὡς μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ δέν μισοῦν τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὴν λανθασμένη δογματικὴ διδασκαλία τους καί τὸν Διάβολο ποὺ τοὺς ὑποκινεῖ. Βλέπε τὴν διευκρίνησιν ποὺ κάνει ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος Ἰωσήφ, παρακάτω στίς σελ. 27-8, 31 καί 33.

τῶν θείων νόμων καί διατάξεων... ὅταν δέν σκανδαλίζεται ὁ πλησίον μας, δηλαδή ὁ ὁμόπιστος» (169).

Κάνοντας ὅμως εἰρήνη μέ τοὺς Ἴταλούς, «εἰσπράττω ὡς ἀντάλλαγμα τὴν στέρηση ἀπὸ τὴν μερίδα καί κοινωνία τῶν Ἁγίων. Διαχωρίζομαι ἐπίσης ἀπὸ ἐκείνους ποὺ μέ γέννησαν πνευματικά, ὅταν ἀναγεννήθηκα μέ τὸ λουτρὸ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος... ἀπὸ ἐκείνους ποὺ μέ ἔνωσαν μέ τὸν Θεό, ὅταν ἔγινα σύσσωμος μέ τὸν Χριστό μέ τὴν κοινωνία τῶν θείων Μυστηρίων... ἀπὸ ἐκείνους ποὺ μνηθήκα στοῦ μυστήριου τῆς θεογνωσίας, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ μέ συναρίθμησαν μέ τοὺς λειτουργοὺς τοῦ Θεοῦ... Ἐάν ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀθετήσω, τὸν ἑαυτό μου ἀδικῶ, στερώντας τὸν ἀξιοθρήνητα ἀπὸ ὅλα τὰ ἀνωτέρω ἀγαθὰ» (169-171).

Ἐπομένως, «ἄς μὴν προτείνῃ κάποιος μόνο τὴν εἰρήνευση, ἀλλὰ νά προσέχη καί πῶς θά γίνῃ αὐτὴ ἡ εἰρήνευση, καί νά δεῖξῃ ἂν εἶναι κατ' ἐντολήν Θεοῦ» (173). Λέγει σχετικὰ ὁ ἱερός Χρυσόστομος: «Ἡ ὁμόνοια δέν εἶναι πάντοτε καλὸ, διότι καί οἱ ληστὲς μπορεῖ νά συμφωνήσουν... Μὴν ἀνησυχῆτε λοιπόν· διότι ὅταν ἀποσχισθῆ τὸ χειρότερο, τότε τὸ καλύτερο ἐνώνεται μέ τὸν οὐρανό¹⁹» (177).

Μὴν ἐπιζητῆτε ἀπλὰ καί μόνον τὴν εἰρήνη μέ τοὺς Ἴταλούς, ἀλλὰ νά προσδιορίσετε ποιά εἶναι ἡ ἐνδεικνυόμενη εἰρήνη.

Ἐάν ἐννοῆ κάποιος τὴν «κατὰ φύσιν εἰρήνη, ποὺ δέν ἔχει κάποια ἱερατικὴ κοινωνία», τὴν δεχόμαστε, διότι καί οἱ Λατῖνοι ἄνθρωποι εἶναι ὅπως κι ἐμεῖς, καί δέν ἐρχόμαστε σὲ ρήξιν μαζί τους, ἀλλὰ ἐπικοινωνοῦμε σὲ πολλὰ πράγματα ἀπ' ὅσα δέν παραβαίνεται ἡ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας. Πά παράδειγμα, συνδεόμαστε μέ τοὺς νόμους τῆς φιλίας καί ἔχουμε ἐμπορικὲς σχέσεις. Ἐάν, ὅμως, κάποιος πολεμᾷ νά ὑπερβῆ τὰ ὅρια αὐτά, καί ζητᾷ νά συντάξουμε μέ τοὺς Ἀρχιερεῖς ἐκεῖνον (τὸν Πάπα, δηλαδή) ποὺ δέν εἶναι ἄξιος νά συνταχθῆ

¹⁹ *Εἰς Ματθαῖον* 35, 1, PG 57, 405.

οὔτε μὲ τοὺς εὐσεβεῖς λαϊκοὺς, ... προτείνοντας ὡς ἀντάλλαγμα σὲ αὐτοὺς τοὺς παρακινδυνευμένους λόγους, ποὺ ἐγκυμονοῦν ἀπώλεια ψυχῶν, τὴν εἰρήνην, τότε θὰ ἀντισταθοῦμε ὅσο μποροῦμε καὶ θὰ ἀποστραφοῦμε τὴν συμβουλή ὡς ἐπιβλαβή. Γιατί;» (177-9) Διότι οἱ Ἅγιοι προτρέπουν καὶ αὐτοὺς ἀκόμη ποὺ ὁμολογοῦν τὴν ὑγιή πίστη, ἀλλὰ ἔχουν κοινωνία μὲ τοὺς μὴ ὀρθοδόξους, νὰ τοὺς κρατᾶμε σὲ ἀπόσταση. «Ἐὰν λοιπὸν αὐτοὺς ποὺ ὀρθοδοξοῦν, ἀλλὰ κοινωνοῦν μὲ ἑτερόδοξους, πρέπει νὰ τοὺς ἀποβάλλουμε, πόσο μᾶλλον πρέπει νὰ ἀποφεύγουμε τοὺς Ἰταλοὺς, αὐτοὺς ποὺ κατ' ἐξοχὴν σήμερα τολμοῦν τὴν βλασφημία κατὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος; Παραβλέπω πρὸς τὸ παρὸν τὸ θέμα τῶν Ἀρμενίων, μὲ τοὺς ὁποίους οἱ Ἰταλοὶ ἔχουν κοινωνία καὶ ἀσπασμούς, λαμβάνοντας ἀπὸ αὐτοὺς μόνον αὐτὸ ποὺ λαχταροῦν, δηλαδὴ τὴν ὑποταγή. Διότι δὲν τοὺς ἀποστρέφονται γιὰ τίς αἰρέσεις ποὺ ἔχουν, οὔτε πάλι ὑπολογίζουν ὅτι ἔχουν ἀποβληθῆ καὶ ἀναθεματισθῆ ἀπὸ τὴν ἁγία Τετάρτη Οἰκουμενικῆ Σύνοδο» (179).

Ὡς πρὸς τὸ θέμα τῆς εἰρήνης μὲ τοὺς Ἰταλοὺς, «ὄχι μόνον τὸ ἐπιθυμοῦμε, ἀλλὰ καὶ τὸ ποθοῦμε, καὶ παρακαλοῦμε καί, ἂν χρειασθῆ, θὰ προτείνουμε αἴτηση καὶ θὰ ἰκετεύσουμε, ἀλλὰ (ἢ εἰρήνη νὰ γίνῃ) ὅπως πρέπει, ὅπως εἶναι δυνατόν. Καὶ γιὰ μᾶς, αὐτὸ μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ συμβῆ μόνον ὅταν εἶναι ἀποδεκτὸ στὸν Θεό» (187). Ἀλλὰ, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι ἀποδεκτὸ στὸν Θεό, τὸ νὰ τοὺς ἀγκαλιάσουμε καὶ νὰ ἔλθουμε σὲ κοινωνία μαζί τους, ὅσο αὐτοὶ παραμένουν μισητοὶ σ' Αὐτόν; Αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον.

Ἐμεῖς «ποτὲ δὲν δώσαμε κάποια ἀφορμὴ διενέξεως στὸν μέγιστο Πάπα, οὔτε λεηλατήσαμε τίς χώρες του, οὔτε σφετερισθήκαμε τὴν δική του γῆ, οὔτε ξεριζώσαμε τὰ ἀμπέλια του, οὔτε κλέψαμε τοὺς ἵππους του, οὔτε ληστέψαμε τὰ κοπάδια του. Ποτὲ δὲν τὸν ἀδικήσαμε ἀπὸ πλεονεξία, οὔτε στὸ ἐλάχιστο. Ἐὰν λοιπὸν θέλῃ, ἄς δεῖξῃ ἀπέναντί μας τὴν ὁμοία εἰρήνην, ἄς καταπραῦνῃ τὸν θυμὸ τῶν ὁμο-

φύλων του, καὶ νὰ μὴν τοὺς σπρώχνῃ σὲ πολέμους καὶ μάχες ἐναντίον μας²⁰. Ἄν ὁμως, ἐπειδὴ δὲν παραχωροῦμε σ' αὐτὸν νὰ ἐμπαίξῃ τὰ ἱερά μας, καὶ δὲν ἀπομακρυνόμαστε ἀπὸ τοὺς ἀποστολικούς καὶ πατερικούς θεσμούς ποὺ μᾶς ἔχουν παραδοθεῖ, θέλῃ νὰ μᾶς σφάξῃ καὶ σηκῶνῃ ψηλὰ τὸ ξίφος κατὰ τῆς κεφαλῆς μας, τότε... ἄς μὴν παραλείψῃ τίποτε ἀπὸ ὅ,τι μπορεῖ νὰ κάνῃ ἐναντίον μας. Ἐμεῖς ἔχουμε Θεό, ὑπὲρ τοῦ Ὁποίου καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ Ὁποίου διωκόμαστε, καὶ Αὐτὸς θὰ πολεμήσῃ γιὰ μᾶς» (187).

4. Ἀπάντηση στὰ τρία κεφάλαια

Ὁ τόμος τοῦ βασιλέως προβάλλει τὴν γνώμη ὅτι θὰ διατηρήσουμε ἀπαράτρωτη τὴν ὁμολογία τῆς πίστεώς μας, ὅπως περιέχεται στὸ ἅγιο Σύμβολο, καὶ ὅπως διδαχθήκαμε καὶ ὁμολογοῦμε. Ἐπίσης ὅτι θὰ διαφυλάξουμε τίς ἐγγραφές καὶ ἄγραφές παραδόσεις τῶν Πατέρων μας, ποὺ παρελάβαμε ἀπὸ τίς ἅγιες ἑπτὰ Οἰκουμενικὲς Συνόδους καὶ ὅλες τίς ἐγκριτές τοπικὲς Συνόδους. Καμμία κατάκριση – λέγει– δὲν θὰ ἐπακολουθήσῃ σὲ μᾶς, ἂν ὀνομάσουμε πρῶτο ἀρχιερεῖα τὸν ἀγιώτατο Πάπα, ἂν τοῦ ἀποδώσουμε τὸ ἔκκλητον καὶ ἂν μνημονεύουμε τὸ ὄνομά του στίς ἐκκλησίες μας. Μάλιστα μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ –λέγει– θὰ παύσῃ ὁ ἄσπονδος καὶ καταστροφικὸς πόλεμος μεταξὺ τῶν χριστιανῶν.

Στοὺς τελευταίους αὐτοὺς λόγους τοῦ βασιλέως ἐμεῖς ἀπαντοῦμε: «Εἶναι λογικὸ καὶ πιστευτὸ ὅτι ὁ Πάπας θὰ φέρῃ τὴν εἰρήνην σ' ἐμᾶς, ἐκεῖνος ποὺ κατέστρωσε τοὺς ἐναντίον μας πολέμους; Αὐτὴ τὴν εἰρήνευση δὲν μπορεῖ νὰ τὴν κάνῃ οὔτε σ' αὐτοὺς ποὺ εἶναι ὑ-

²⁰ Ἦταν ἀκόμη νωπὲς οἱ ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν ἄλωση τῆς Κων/πόλεως (1204), τοὺς βανδαλισμούς, καὶ τίς φοβερὲς καταστροφὲς ποὺ προξένησαν οἱ Σταυροφόροι στὴν Ἀνατολικὴ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία. Μόλις 12 χρόνια εἶχαν περάσει ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Πόλεως.

ποτεταγμένοι σ' αὐτόν, πού ἔχουν τὴν θρησκεία του καὶ εἶναι ἀπὸ τὸ δικό του γένος... Διότι πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ὁμοεθνεῖς του δὲν μπόρεσε νὰ τοὺς κάνῃ νὰ συνδιαλλαγοῦν καὶ νὰ ἀκολουθήσουν τὴν δική του θέληση... Πῶς, λοιπόν, εἶναι δυνατόν νὰ παράσχη εἰρήνη σὲ μᾶς, πού δὲν εἴμαστε ἀπὸ τὴν δική του φυλή, καὶ διαφέρουμε κατὰ πολὺ στὰ θέματα τῆς πίστεως;» (191)

Σχετικά, τώρα, μὲ τὴν παρατήρηση τοῦ βασιλέως ὅτι ἡ συγκατάβαση εἶναι ἀναμάρτητη, ἂν παραχωρήσουμε στοὺς Ἰταλοὺς τὰ ζητούμενα, ἐφ' ὅσον ἐμεῖς θὰ διατηρήσουμε τοὺς νόμους καὶ τὶς παραδόσεις μας. Αὐτὸ εἶναι σὰν νὰ ζητοῦμε ἀπὸ κάποιον νὰ τὸν κατατομήσουμε, βεβαιώνοντάς τον ὅτι δὲν θὰ πάθῃ τίποτε ἀπὸ αὐτό! «Δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε ὅτι ἂν παραδεχθοῦμε αὐτούς, ἀθετοῦμε τοὺς ἑαυτοὺς μας, περιφρονώντας τὸ βάπτισμα καὶ τὴν πίστη πού ὁμολογήσαμε. Καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ, ἔτσι ἀποβάλλονται οἱ νόμοι καὶ οἱ παραδόσεις μας (τοὺς ὁποίους ὑποτίθεται θὰ κρατούσαμε)... Τὸ νὰ ζητοῦμε νὰ μεταβάλουμε κάτι ἀπὸ τὶς ἐκκλησιαστικὲς μας παραδόσεις, δὲν εἶναι φυσικὰ καθόλου ἀθῶο ἀλλὰ καθαρὴ παράβαση» (191-3).

«Ἄν κανεὶς ἐξετάσῃ τὸ θέμα, θὰ ἰδῇ ὅτι τὰ κεφάλαια πού μᾶς ζητεῖται νὰ παραχωρήσουμε στὸν μέγιστο Πάπα φαίνονται πῶς εἶναι τρία, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα εἶναι ἓνα. Διότι ἐὰν δοθῇ τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ τρία, αὐτὸ φέρει μαζί του καὶ τὰ ἄλλα. Καὶ ἂν ἀναιρεθῇ τὸ ἓνα, καταργοῦνται καὶ τὰ ἄλλα. Ὁ πρῶτος τῆς κάθε ἐπαρχίας ἔχει διορισθεῖ ἀπὸ τοὺς Κανόνες νὰ ἔχῃ καὶ τὸ ἔκκλητον. Καὶ αὐτὸς πού τὰ ἔχει αὐτὰ ἀναγκαστικὰ ἀναφέρεται ἐκφώνως πρὸ τῶν ἄλλων σὶς μυστικὲς Εὐχές... Αὐτὰ εἶναι ἀλληλένδετα» (199-201).

Τὸ πρῶτο ζητούμενο κεφάλαιο εἶναι «νὰ ὀνομάζεται ἀπὸ ἐμᾶς ὁ 'ἀγιώτατος' Πάπας πρῶτος ἀρχιερέας. Γοῦ, λοιπόν, καὶ ἀπὸ ποιούς ἀρχιερεῖς; Στους δικούς του καὶ ἀπὸ τοὺς δικούς του ὀνομάζεται ἀσυζητητί. Σ' ἐμᾶς καὶ ἀπὸ ἐμᾶς ἀποδείξαμε ὅτι οὔτε ταιριάζει οὔτε εἶναι δυνατόν... Ἐὰν εἶναι ἄξιος καταποντισμοῦ, ὅπως λέγει ὁ Κύρι-

ος, ὁ σκανδαλίστας ἓνα τῶν μικρῶν τούτων²¹, δηλ. τῶν πιστῶν, μὲ πόσους καταποντισμοὺς θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ ὑποβρύχιος, αὐτὸς πού ἔχει σκανδαλίσει ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας; Πῶς γίνεται αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ εἶναι καὶ πρῶτος; Πῶς μπορεῖ ταυτόχρονα νὰ καταποντίζεται καὶ νὰ ὑπερυψώνεται στὴν κορυφαία θέση;» (201)

Τὸ δεύτερο ζητούμενο εἶναι «ὅσοι κρίνονται καὶ καταδικάζονται ἀπὸ ἐμᾶς γιὰ ἐκκλησιαστικὲς ὑποθέσεις, καὶ νομίζουν ὅτι ἀδικοῦνται, νὰ μποροῦν νὰ προστρέχουν σ' αὐτόν, νὰ ἔχῃ δηλαδὴ αὐτὸς τὸ ἔκκλητον. Μὲ τὴν ἀνατροπὴ τοῦ πρώτου κεφαλαίου ἀνατρέπεται καὶ αὐτό, πλὴν ὅμως θὰ προσθέσω καὶ τὸ ἐξῆς: Εἶναι δυνατόν, νὰ βρίσκουν τὴν γιαιτρεία τους οἱ ὑγιεῖς ἀπὸ τοὺς ἀρρώστους; Ἦ, οἱ βλέποντες ἀπὸ τοὺς τυφλοὺς; Πῶς εἶναι δυνατόν, νὰ βρῇ τὴν εὐλογία τῆς δικαίας ἀποκαταστάσεως ὁ εὐσεβὴς ἀπὸ τοὺς διεστραμμένους;» (201)

Τὸ τρίτο ζητούμενο εἶναι νὰ μνημονεύεται ἀπὸ ἐμᾶς τὸ ὄνομά του σὶς ἱερὲς ἀκολουθίες μας. «Πῶς ὅμως εἶναι δυνατόν, αὐτὸς πού ἀποδεδειγμένα δὲν ὀρθοφρονεῖ νὰ συνταχθῇ μὲ τοὺς ὀρθοδόξους; Ἄν βέβαια κάποιος ζητᾷ νὰ τὸν μνημονεύουμε γιὰ νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ νὰ μάθῃ τὸ καλὸ μετανοημένος, αὐτὸ δὲν θὰ τὸ ἀρνηθοῦμε» (203). Ἡ πρώτη μνημόνευση ὀδηγεῖ στὴν αἰώνια κατάκριση, ἐνῶ ἡ δεύτερη δὲν ἀντιβαίνει στὸν νόμο τοῦ Θεοῦ· ἀποτελεῖ μάλιστα ἐπιθυμία μας. Δυστυχῶς ὅμως ἐκεῖνος δὲν ζητᾷ τὴν δεύτερη ἀλλὰ τὴν πρώτη μνημόνευση, καὶ μάλιστα διακαῶς.

Ὁ μέγας ἀσκητῆς καὶ μάρτυς Στέφανος (ἐορτάζεται σὶς 28 Νοεμβρίου), ὅπως ἀναφέρεται στὸν βίο του, ὅταν τοῦ ἔδωσαν στὰ χέρια τὸν ψευδῆ τόμο τῶν κακοδόξων, καὶ διάβασε τὴν ἐπιγραφή πού ἔλεγε "ὄρος τῆς ἀγίας ἐβδόμης συνόδου", εἶπε: «Πῶς μπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ "ἐβδόμη", ἐφ' ὅσον δὲν ἀκολουθεῖ τις ἐξὶ προηγούμενες

²¹ Πρβλ. *Ματθαῖος* 18, 6.

Συνόδους; Κάθε τι πού είναι ἔβδομο, εἶναι ἔβδομο ἐπειδὴ ἀκολουθεῖ τὸ ἕκτο, τὸ πέμπτο καὶ τὰ προηγούμενά του». Ἐπομένως καὶ κάθε δεύτερο εἶναι δεύτερο ἂν ἀκολουθῆ τὸ πρῶτο. Ἄν ἀναγνωρίσω, λοιπόν, ὡς πρῶτο τὸν Πάπα, δὲν θὰ πρέπη νὰ τὸν ἀκολουθήσω σὲ ὅλα; «Θὰ ἀκολουθήσω, λοιπόν, κι ἐγὼ τις ἀσεβείες του καὶ θὰ συμβλασφημήσω τὸ Πανάγιον Πνεῦμα, θὰ λειτουργήσω ὅπως αὐτὸς μὲ ἄζυμα, θὰ τηρήσω τὰ σάββατα²² καί, μ' ἓναν λόγο, θὰ ἀθετήσω μαζί του τις παραδόσεις καὶ τις ἐντολές τῶν ἁγίων Πατέρων; Νὰ ἀνοίξη ἡ γῆ νὰ μὲ καταπιῇ, ἐὰν θελήσω τέτοιο πρᾶγμα ποτέ!» (207).

Ἐὰν δώσουμε στὸν Πάπα «τὰ πρεσβεῖα στὴν δική μας ἱεραρχία, δὲν θὰ οἰκονομήσουμε τὴν παύση τῆς ἀσεβείας, ἀλλὰ τὴν στήριξή της· ὄχι τὴν κατάλυση τῆς κακίας, ἀλλὰ τὴν ἰσχυρότερη βεβαίωσή

²² Στὶς ἀρχές τοῦ 11ου αἰῶνα οἱ Φράγκοι βασιλεῖς ἔγιναν κύριοι τῆς Ρώμης, καί, κατὰ συνέπεια, ἄρχισαν νὰ γίνονται καὶ οἱ ἐπίσκοποι τῆς Φράγκου πλέον καὶ ὄχι Ρωμαῖοι. Τότε εἰσήχθη ἐπίσημα καὶ ὀριστικὰ τὸ Filioque στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως, καὶ ἐπεκράτησαν τὰ φραγκικὰ ἔθιμα: τὰ ἄζυμα πρόσφορα στὴν θεία Λειτουργία, ἡ νηστεία τὴν ἡμέρα τοῦ Σαββάτου, ἡ βρώσις τῶν πνικτῶν (νὰ τρώγουν δηλ. τὸ κρέας μὲ τὸ αἷμα του), τὸ ξύρισμα τῆς γενειάδος κλπ.

Ἡ χρῆση ἄζυμου ἄρτου στὸ εὐχαριστιακὸ Μυστήριον εἶναι ἀπαράδεκτη ἀπὸ ὀρθοδόξου πλευρᾶς. Πρῶτον, διότι ὁ Κύριος μᾶς παρέδωσε τὸ Μυστήριον κατὰ τὸ Μυστικὸ Δεῖπνον μὲ ἄρτο ἐνζυμο. Δεύτερον, διότι τὸ ἀπαγορεύουν ρητῶς οἱ ἱεροὶ Κανόνες (ὁ Ὁ' τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ ὁ ΛΗ' τῆς ἐν Λαοδικεῖᾳ Συνόδου). Τρίτον, διότι ὁ ἐνζυμὸς ἄρτος εἶναι εἰκόνα καὶ τύπος τῆς παρουσίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι ἄραγε ἀσχετο τὸ γεγονός ὅτι οἱ Παπικοί, λόγῳ τοῦ Filioque, ἔχουν ἀπαλείψει τὴν ἐπίκληση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὸν καθαγιασμό;

Ὡς πρὸς τὴν νηστεία τοῦ Σαββάτου, αὐτὴν τὴν ἀπαγορεύει ρητῶς ὁ 66ος Κανὼν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Ἄς διευκρινιστῆ ὅμως ἐδῶ ὅτι στὴν ἐποχὴ μας ἔχει καταργηθῆ πλήρως ὁ θεσμὸς τῆς νηστείας ἀπὸ τοὺς Παπικούς, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀποχὴ τοῦ κρέατος σὲ ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις.

της». (211) Ἐὰν τώρα πού ἐλέγχεται ἀπὸ ἐμᾶς, ἐπιτιμᾶται, κατηγορεῖται, παρακαλεῖται νὰ ἐπιστρέψη, καὶ ἐλέγχεται ἀπὸ τὴν συνείδησή του διότι χωρίσθηκε ἀπὸ τὴν ἐνότητα τῶν ἀδελφῶν καὶ ὀνομάζεται ἀπόβλητος, ὅλα αὐτὰ τὰ θεωρῆ μηδέν, καὶ τινάζεται καὶ ἀντιλέγη, πῶς γίνεται, ὅταν καθίση ἐπάνω μας ὡς ἐξουσιαστής καὶ δικαστής, νὰ μὴν ἀνομήση περισσότερο, νὰ μὴν ἀσεβῆση, καὶ νὰ μὴν διαπράξη χειρότερα;

Δὲν πρόκειται «ποτὲ νὰ παραχωρήσω ἐκουσίως τὴν εἴσοδο στὸ ποιμνίό μου σ' αὐτὸν πού δὲν εἰσέρχεται ἀπὸ τὴν θύρα τῆς θεολογίας²³ τοῦ Χριστοῦ μου, ἀλλὰ σκαρφαλώνει ἀπὸ ἄλλοῦ», (211-3) δι-

²³ Ὁ ἅγιος Ἰωσήφ, ὡς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, δὲν ἐπιτρέπει στὸν Πάπα, ἐφ' ὅσον δὲν εἰσέρχεται ἀπὸ τὴν θύρα τῆς θεολογίας τοῦ Χριστοῦ, νὰ εἰσπηδῆση στὸ δικό του ποιμνίον, διότι ἔρχεται ὡς κλέπτης καὶ ληστής. Σήμερα, δυστυχῶς, σύγχρονοι Πατριάρχες δηλώνουν ὅτι «ὁ Πάπας εἶναι κανονικὸς ἐπίσκοπος» καὶ «προφητικὸς ἀρχηγὸς ὄχι μόνον τῶν χριστιανῶν ἀλλὰ καὶ ὅλου τοῦ κόσμου» (Περιοδ. Ἐπίσκεψις, σελ. 647 [30/4/2005]). Μήπως ἄλλαξε σὲ κάτι ὁ Πάπας ἀπὸ τότε πρὸς τὸ καλύτερο; Ὁχι, βέβαια, τὸ ἀντίθετο μάλιστα!

Τὴν ἀνωτέρω θέση, οἱ σημερινοὶ Πατριάρχες τὴν στηρίζουν στὸ ὅτι, ὅπως ἰσχυρίζονται αὐθαιρέτως, «δὲν δύνανται νὰ ἐφαρμοστοῦν σήμερον οἱ ἱεροὶ Κανόνες, καὶ πρέπει νὰ τροποποιηθοῦν αἱ διατάξεις αἱ κανονίζουσαι τὰς σχέσεις τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους καὶ ἑτεροθρήσκους. Δὲν δύνανται ἡ Ἐκκλησία νὰ ἔχη διατάξεις ἀπαγορευούσας τὴν εἴσοδον εἰς τοὺς ναοὺς τῶν ἑτεροδόξων καὶ τὴν μετ' αὐτῶν συμπροσευχὴν» (Ἀρχιμ. Βαρθολομαίου Ἀρχοντῶνη, *Περὶ τὴν κωδικοποίησιν τῶν ἱερῶν Κανόνων καὶ τῶν κανονικῶν διατάξεων ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ*, Ἀνάλεκτα Βλατάδων 6, Θεσσαλονίκη 1970, σελ. 27· 31· 70).

Οἱ ἱεροὶ Κανόνες κρύβουν μέσα τους ὅλη τὴν ἀκριβὴ θεολογία τῆς Ὀρθοδοξίας, διότι εἶναι γέννημα τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Διατυπώθηκαν μὲ θεῖο φωτισμὸ ἀπὸ τοὺς θεοφόρους Πατέρας, γιὰ νὰ ἀσφαλίσουν τὴν ποιμνὴν τοῦ Χριστοῦ. Σήμερα ὅμως ἡ μάνδρα τοῦ ποιμνίου γκρεμίζεται

ὅτι κατὰ τὸν λόγο τοῦ Κυρίου²¹ αὐτὸς εἶναι κλέπτης καὶ ληστής, καὶ εἶναι φανερὸ ὅτι ἔρχεται γιὰ νὰ κλέψῃ καὶ νὰ σφάξῃ ποιμένες καὶ ποιμνία. Πολὺ περισσότερο, δὲν πρόκειται νὰ τοῦ ἐμπιστευθῶ τὴν ἐπιστασία τῆς ποιμνῆς. Δὲν μὲ ἐνδιαφέρουν τὰ πρωτεῖα – ἄς μὴν φθάσω σὲ τέτοιο σημεῖο παραφροσύνης ὥστε νὰ φιλονικῶ γι' αὐτά – ἀλλὰ ἔχω μάθει νὰ ἐκδιώκω τοὺς λύκους ἀπὸ τὴν ποίμνη. Διότι ἐὰν ἐπιστρέψῃ στὴν ὀρθὴ πίστις ὁ Πάπας, ὅχι μόνον τὰ πρωτεῖα θὰ τοῦ παραχωρήσω, ἀλλὰ μὲ χαρὰ θὰ παραιτηθῶ καὶ ἀπὸ τὸν θρόνον μου, καί, ἐὰν θελήσῃ, θὰ ἀσπασθῶ καὶ τὸ κόκκινο πέδιλό του» (213).

Οἱ Κανόνες θεσμοθετοῦν ὅτι καθέννας ἀπὸ τοὺς πέντε Πατριάρχες (Ρώμης, Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων) ἔχει τὸ ἐκκλητον στὴν ἐπαρχία του, καὶ διορίζουν καθέννας ἀπὸ αὐτοὺς νὰ μὴν ὑποτάσσεται στὸν ἄλλο, οὔτε νὰ ἐπεμβαίνει ὁ ἓνας στὴν ἐπαρχία τοῦ ἄλλου. Ὁ καθέννας νὰ διοικῇ τὴν ἐπαρχία του, καὶ νὰ ἀναγνωρίζεται ὡς κεφαλὴ μόνον ἀπὸ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀρχιερεῖς, συναρμολογούμενος μὲ τὸν Χριστό, πού εἶναι ἡ κεφαλὴ ὅλων. Νὰ ἐκλέγεται καὶ νὰ χειροτονηταὶ ἀπὸ τοὺς ἀρχιερεῖς τῆς ἐπαρχίας, κατὰ τὴν ἀνέκαθεν τάξη καὶ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας²⁵. «Ἐπομένως δὲν εἶναι γενικὰ πρῶτος ὁ Πάπας, οὔτε ἔχει ὑποτεταγμένο κανένα Πατριάρχη. Μὴ γένοιτο!... Ἐὰν θέλουμε νὰ μὴν παραβαίνουμε τοὺς Κανόνες, ὁ Πάπας οὔτε πρῶτος θὰ εἶναι, οὔτε τὸ ἐκκλητον θὰ ἔχη, ἀκόμη καὶ ἂν συνέβαινε νὰ ὀρθοδοξῇ» (223). Οἱ

ταὶ ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ποιμένες! Καὶ αὐτοὶ πού διώκονταν μακριὰ ἀπὸ τὸ ποιμνία, ὡς ληστὲς ἀπὸ τὸν ἅγιο Ἰωσήφ, ὀνομάζονται τώρα ἀπὸ τοὺς διαδόχους του 'ποιμένες'!

²⁴ Πρβλ. Ἰωάννης 10, 1.

²⁵ Κανὼν ΚΗ', Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Κανόνες δίδουν «τὴν ἐξουσία στὸν Πάπα μόνον ἐπάνω στοὺς κληρικούς τῆς Ἰταλίας, εἴτε ζοῦν στὴν Ἰταλία εἴτε ἐκτὸς αὐτῆς²⁶» (231).

5. Κοινωνία καὶ ὀρθὴ πίστις.

Ἀνακεφαλαιώνοντας λέμε: «Ἦ, νὰ ἐπιστρέψουν στὴν ὀρθὴ πίστις οἱ Ἰταλοί, καὶ τότε θὰ τοὺς χαρίσουμε τὰ πάντα, ἀκόμη καὶ αὐτὲς τίς ψυχές μας ἂν χρειασθῇ – διότι δὲν θέτουμε τίποτε πάνω ἀπὸ τὴν σωτηρία τῶν ἀδελφῶν –, ἢ, διαφορετικά, νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ ἐμᾶς. Δὲν θὰ δεχθοῦμε τὴν ζύμη τους, πού εἶναι φουσκωμένη ἀπὸ ὑπερηφάνεια, πού εἶναι ὑπέρογκη καὶ φαρισαϊκὴ, ἀλλὰ θὰ προσέξουμε καὶ θὰ φυλαχθοῦμε, κατὰ τὸν λόγο τοῦ Κυρίου (*ὁρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων*)²⁷. Θὰ παρατηρήσουμε τὸν δόλο καὶ τὴν ὑποκρισία τους, καὶ θὰ φύγουμε μακριὰ τους, διότι δὲν ἀναγνωρίζουμε τὴν φωνὴ τους, πού εἶναι ξένη καὶ ἀντίθετη ἀπὸ αὐτὴν τοῦ δικοῦ μας Διδασκάλου καὶ Σωτῆρος²⁸» (243).

«Ὅπως λέγει ὁ Απόστολος, *ἀθετήσας τις νόμον Μωϋσέως, χωρὶς καμμίας φιλανθρωπίας, ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσι ἀποθνήσκει*²⁹. Πόσων θανάτων, λοιπόν, εἶναι ἄξιος ὁ Ἰταλός, ὁ ὁποῖος ἀπέριψε ὡς ἄχρηστη τὴν φωνὴ τοῦ Σωτῆρος καὶ βλασφήμησε στὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον; Καὶ αὐτὴ ἡ διακήρυξη τῆς βλασφημίας δὲν γίνεται μπροστὰ σὲ δύο ἢ τρεῖς μάρτυρες, ἀλλὰ μὲ πολὺ ἐλευθεροστομία ἐνώπιον ὅλης τῆς οἰκουμένης, προσπαθώντας νὰ ρίξῃ στὸ ἴδιο βάραθρο ἀπωλείας τοὺς πάντας. Ὁ Ἰταλός ἔχει ἤδη χαθῆ καὶ ἔχει πεθάνει μύριες

²⁶ Κανὼν Δ' τῆς ἐν Ἀγίᾳ Σοφίᾳ Συνόδου, 879.

²⁷ Ματθαῖος 16, 6.

²⁸ Πρβλ. Ἰωάννης 10, 5.

²⁹ Ἐβραίους 10, 28.

φορές, διότι δὲν μετέχει στὸν ἀληθινὸ Ἄρτο τῆς ζωῆς. Εἶναι προσκολλημένος στὴν νομικὴ καὶ νεκρὴ λατρεία, μὲ τὰ ἄζυμα ποῦ θυσιάζει, καὶ δὲν ἔχει τὸν ζωντανὸ Θεό, ἐπειδὴ ἀρνήθηκε τὴν διδαχὴ Του. Ὅπως λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης: *Εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς καὶ ταύτην τὴν διδαχὴν οὐ φέρει, Θεὸν οὐκ ἔχει*³⁰... Ἐμεῖς ὅμως μένουμε στὸν Υἱὸ καὶ στὸν Πατέρα,... λατρεύουμε τὸν ζωντανὸ Θεό. Αὐτὸν μόνον διδαχθήκαμε νὰ προσκυνοῦμε, Αὐτὸν μόνο νὰ ἀκολουθοῦμε» (243).

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ μνημόσυνο τοῦ ὀνόματος τοῦ Πάπα, «ἀναφερθήκαμε καὶ προηγουμένως, καὶ τὸ ἀποδείξαμε ὡς ἀποκρουστικὸ καὶ ἀποτρόπαιο» (243), ἀλλὰ θὰ ἀναφέρουμε σχετικὰ μὲ αὐτὸ τὸ ζήτημα λίγα ἀκόμη λόγια διευκρινιστικά. Εὐχόμαστε στὴν θεία Λειτουργία ὑπὲρ βασιλέων καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων. Πολλὲς φορές βέβαια αὐτοὶ εἶναι ἀσεβεῖς. Εὐχόμαστε ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, ὑπὲρ πλεόντων, ὀδοιπορούντων, κλπ. Εὐχόμαστε ἀκόμη: *Τοὺς πεπλανημένους ἐπίστρεψον, τοὺς διεσκορπισμένους ἐπισυνάγαγε*. Αὐτοὶ βέβαια εἶναι πλανημένοι καὶ ὄχι ὀρθόδοξοι. Αὐτὸ λοιπὸν ποῦ ἀπαιτεῖ ὁ βασιλεύς, νὰ γίνεται δέηση ὑπὲρ τοῦ Πάπα, «τὸ ἔχει ἤδη καὶ πρὸ τῆς αἰτήσεως! Διότι καὶ ὁ Πάπας ἀνήκει στὸν κόσμον, ἀνήκει καὶ στοὺς πεπλανημένους» (245).

«Ὅτι πρέπει νὰ εὐχώμαστε γιὰ ὅλους, καὶ γιὰ τοὺς ἀπίστους ἀκόμη, τὸ ὁμολογῶ. Ἀλλὰ, βέβαια, δὲν πρέπει νὰ συναριθμοῦμε ἀνεξέταστα τὸν ὅποιονδήποτε μὲ τοὺς Ἱεουργούς, καὶ νὰ μὴν διακρίνουμε ἀνάμεσα στὸν βέβηλο καὶ στὸν καθαρὸ» (247). Δὲν ἀρνούμαστε, λοιπὸν, νὰ εὐχηθοῦμε γιὰ τοὺς ἀσεβεῖς, μὴ γένοιτο!, ἀλλὰ ἀρνούμαστε νὰ τοὺς συνάψουμε μὲ τοὺς ὀρθοδόξους, ἐν ὧν δὲν ὀρθοδοξοῦν, καὶ νὰ μολύνουμε τὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὴν ζύμη τους» (247).

Οἱ Λατῖνοι ἀποτελοῦν σκάνδαλο τῶν πιστῶν, καὶ μάλιστα σὲ θέ-

³⁰ Πρβλ. Β' Ἰωάννου 9-10.

ματα πίστεως. Κατὰ τὸν λόγο, λοιπὸν, τοῦ Κυρίου ἐὰν ὁ ὀφθαλμὸς σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ³¹, θὰ πρέπει νὰ τοὺς ἀποβάλουμε. «Ἐκείνους ποῦ ἀστόχησαν στὴν ὁμολογία τῆς πίστεως καὶ σκανδαλίζουν τοὺς ὑπολοίπους πρέπει νὰ τοὺς ἀποκόπτουμε καὶ νὰ τοὺς ἀπορρίπτουμε μακριά, χωρὶς νὰ κοινοῦμε καθόλου μαζί τους, γιὰ νὰ μὴν κατακριθοῦμε μαζί τους στὴν γέεννα καὶ χάσουμε τὴν οὐράνια Βασιλείαν» (247-9).

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὁ ὁποῖος συνιστοῦσε τὴν ὑποταγὴ στὴν ἐξουσία –ἐφ' ὅσον αὐτὴ δὲν ἔβλαπτε τὴν ψυχὴ– καὶ ἔλεγε: *Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω*³², δὲν ἀνέχθηκε οὔτε γιὰ λίγο νὰ ὑποκύψει στοὺς ψευδαδέλφους: *Οὐδὲ πρὸς μικρὸν ὑπετάγημεν τῇ τῶν ψευδαδέλφων ὑποταγῇ*³³. Καὶ ὡς ψευδαδέλφους ὀνόμαζε ἐκείνους ποῦ ἡ ἀδελφικὴ σχέση τους δὲν ἦταν κατὰ Θεόν, καὶ δὲν εἶχαν τὸ ἴδιο πιστεύω μὲ τοὺς ἀδελφούς.

Ἐπομένως κι ἐγὼ «δὲν θὰ ὑποκύψω στὸν Πάπα, οὔτε θὰ ἀνεχθῶ, μὲ τὴν μνημόνευση τοῦ ὀνόματός του, νὰ τὸν συντάξω μαζί μὲ μένα καὶ μὲ ὅλους τοὺς ἀγιώτατους Πατριάρχες. Ὅχι ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἀκατάδεκτος, ἀλλὰ διότι ἐκεῖνος εἶναι ἀθετητὴς καὶ ψευδάδελφος. Δὲν θὰ τὸν προσφωνήσω ὡς πρῶτο τῶν ἱερέων τοῦ Θεοῦ, οὔτε ὡς ἡγεμόνα τῶν ψυχῶν ποῦ ἔχουν νυμφευθῆ τὸν Θεὸ διὰ τῆς πίστεως. Διότι τὸ νὰ ἐξουσιάζης Ἱερεῖς εἶναι ἀξίωμα πνευματικὸ, ὄχι σωματικὸ. Καὶ τὸ νὰ συντάσσειαι μὲ τοὺς Ἀρχιερεῖς εἶναι ζήτημα ἱερατικὸ, ὄχι κοσμικὸ» (249).

Ἐξάλλου, στὴν θεία Λειτουργία, «ὁ Διάκονος ἐκφωνεῖ τὴν ἀπαρίθμηση τῶν ὀνομάτων τῶν ἀγίων Πατριαρχῶν, ἀφοῦ πρῶτα ἐκφωνήσῃ ὁ Λειτουργὸς τοῦ Μυστηρίου τὸ ὄνομα τοῦ οἰκείου Ἀρχιερέ-

³¹ Ματθαῖος 5, 29.

³² Ρωμαίους 13, 1.

³³ Πρβλ. Γαλάτας 2, 5.

ως, και παρακαλέση να τον χαρίζη ο Κύριος στην Έκκλησία *σῶον, έντιμον, ύγιᾶ, μακροημερεύοντα, όρθοτομοῦντα τον λόγον τῆς ἀληθείας*. Αυτό σημαίνει ότι οι Πατριάρχες που μνημονεύονται όρθοτομοῦν τον λόγο τῆς ἀληθείας, και έχουν την ίδια ακριβῶς πίστη με εκείνον που προσφέρει την Θυσία. "Η, λοιπόν, δείξε μου τον Πάπα να όρθοτομή τον ύγιή λόγο τῆς πίστεως, και τότε συναρίθμησε και σύνταξέ τον με τους άλλους Πατριάρχες, ή άφησε να προσφέρεται ακατάκριτη ή ἀληθινή λατρεία στον Θεό» (251).

Δυστυχῶς μάς «ζητείται, όχι να εύχώμαστε υπέρ του Πάπα, αλλά με τὸ μνημόσυνο του ονόματός του να τον συντάξουμε με τους εὐσεβεῖς Αρχιεπίσκοπους. Αυτό δεν γνωρίζω πῶς μπορεί να γίνει, αφού είναι τελειῶς ἐναντίο και ἀντιμάχεται ἀκόμη και τους φυσικούς νόμους. Δὲν γίνεται π.χ. ή ίδια πηγή –για να χρησιμοποιήσω τὸ παράδειγμα του σοφου Ἰακώβου του ἀδελφοθέου³⁴– να βγάξει και ἀλμυρὸ και πόσιμο νερό» (251). Ἐπομένως, οὔτε μία Ἐκκλησία να διδάσκη δύο ἀντίθετα δόγματα. «Ὅποιος μνημονεύει τον Πάπα ὡς ἀρχιερέα, ή του προσφέρει τὸ ἔκκλητον, ή τον θεωρεῖ ὡς πρῶτο μεταξὺ τῶν ἀρχιερέων, εἶναι ὑποχρεωμένος να ἔκτελῆ και ὅλο τον λατινισμό: Να ἑορτάζει, δηλαδή, ἰουδαϊκῶς, δεχόμενος τὰ ἄζυμα, και να μεταλαμβάνῃ ἀπὸ αὐτά, να σαββατίζει και να περιφρονῆ την νηστεία, και, για να εἶπω τὸ ἀποκορύφωμα, να βλασφημῆ σὰν ἄθεος τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Νά, σὰς λέγω ἐγὼ μαζί με τον ἀπόστολο Παῦλο ότι, ἐὰν ὑποχωρήσετε στους Λατίνους, *Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει*³⁵. Και ὅπως εκείνος, στή συνέχεια, διακηρύττει σὲ κάθε ἄνθρωπο που περιτέμνεται ὅτι "ὀφείλει να τηρήσῃ ὁλόκληρο τον μωσαϊκὸ Νόμο, και ὅτι δὲν ἀνήκει πια στον Χριστό"³⁶, ἔτσι κι ἐγὼ διακηρύττω ὅτι:

³⁴ Πρβλ. Ἰακώβου 3, 11.

³⁵ Γαλάτας 5, 2.

³⁶ Γαλάτας 5, 3-4.

Ὅποιος ὑποχωρήσει σὲ κάτι ἀπὸ αὐτὰ που ζητάει ὁ Πάπας ὀφείλει να ἐφαρμόσῃ ὅλες τις συνήθειες και κάθε παράβαση τῶν Λατίνων. Δὲν ἔχει μερίδιο με τον Χριστό, και χάνει την θεία Χάρι»³⁷ (253).

Θὰ προσθέσω ἐπίσης κάτι σύντομο και ἀπλό: «Ἐὰν δὲν ἔχουμε ἐσωτερικὴ πληροφορία ότι ή διδασκαλία τῶν ἁγίων Πατέρων εἶναι ή ἀληθινή, ἐὰν δὲν ἔχουμε ἐμπιστοσύνη στήν πίστη μας, ἐὰν θεωροῦμε μάταιο τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων, ἐὰν τὰ μυστήρια τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας πολιτείας διαφέρουν ἀπὸ τον λόγο τῆς ἀληθείας και μάς ἀποπλανοῦν, τότε ἄς δεχθοῦμε τους Ἰταλούς, και ἄς κάνουμε αὐτὰ που εκείνοι ἐπιθυμοῦν. Ἐὰν, ὅμως, ὅλες τις ἀνωτέρω ὑποθέσεις δὲν θέλουμε οὔτε κἂν να τις ἀκούσουμε, ἄς ἀναπηδήσουμε φεύγοντας ἀπὸ αὐτούς σὰν ἀπὸ φίδια... Τους ἴδιους βέβαια τους ἀ-

³⁷ Στήν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, οἱ αἰρετικοὶ πολλές φορές κράτησαν την σωστὴ ὁρολογία τῆς πίστεως, ἀλλὰ με ψευδὲς και αἰρετικὸ περιεχόμενο (Πρβλ. Ἁγ. Νικόδημος, *Πηδάλιον*, σημ. 1η στον ΜΣΤ' Κανόνα τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων, ἐνθ' ἄν. σελ. 52-3). Τὴν ὁμωνυμία αὐτὴ χρησιμοποιοῦν και οἱ σημερινοὶ αἰρετικοί. Για τὴν συμμετοχὴ π.χ. στὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν (Π.Σ.Ε.), εἶναι ἀπαραίτητη ή ὁμολογία στήν Ἁγία Τριάδα και στον Ἰησοῦ Χριστό. Δὲν ὀρίζεται ὅμως τὸ περιεχόμενο αὐτῆς τῆς ὁμολογίας. Οἱ Παπικοὶ και οἱ Προτεστάντες ἔχουν κοινὴ ἀποδοχὴ στήν αὐγουστίνεια Τριαδολογία, στήν ὁποία ἐμπεριέχονται θεμελιώδεις αἱρέσεις (actus purus, Filioque, analogia entis, κτιστὴ Χάρις, ή Ἐκκλησία ὡς εἰκὼν τῆς Ἁγίας Τριάδος κλπ.). Ἐπομένως μόνον τὸ ὄνομα εἶναι κοινὸ, ἐνῶ τὸ περιεχόμενο τῶν ὀνομάτων ἀπέχει ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, ὅσο ή ἀνατολὴ ἀπὸ τὴν δύση. Ἡ 'οἰκουμενικὴ' θεολογία του Π.Σ.Ε., ὅπως φανερώνουν τὰ ἀντορθόδοξα κείμενά του, εἶναι παντελῶς ἀσχετὴ με τὴν ἀποστολικὴ παράδοση τῆς Ὀρθοδοξίας. Γι' αὐτὸ σήμερα μπορούμε να συμπληρώσουμε τὴν ἀνωτέρω διακήρυξη του ἁγίου Ἰωσήφ: «Ἐὰν ἐνωθῆτε με τους Λατίνους και τὸ Π.Σ.Ε., *Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει*... Δὲν θὰ ἔχετε μερίδιο με τον Χριστό, και θὰ χάσετε τὴν θεία Χάρι».

γαπούμε, και τούς θρηνοῦμε ὡς σαπισμένα μέλη (τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ), και εὐχόμεστε νὰ γιαιτρευθοῦν» (257).

Μᾶς λέγει ὁ ἅγιος Χρυσόστομος: «Ὅταν εἰσαχθῆ κάτι καινούργιο, γεννᾶ διαρκῶς καινοτομίες. Εἶναι ἀτελειώτη ἢ περιπλάνηση ἐκείνου ποῦ ἐξῆλθε ἀπὸ τὸ γαλήνιο λιμάνι (τῆς Ἐκκλησίας). Ἡ πλάνη του δὲν σταματᾶ πουθενά. Κατὰ τὸ γραφικό, ἴθι προκόψουν ὄλο και περισσότερο στὴν ἀσέβεια, και ὁ λόγος τους θὰ ἐξαπλωθῆ σὰν τὴν γάγγραινα'. Διότι τὸ κακὸ εἶναι ἀκάθεκτο³⁸» (255).

Πὰ νὰ καταλάβετε μὲ πόση ἐλευθεροστομία και ὑπερβολικὴ ἀναιδεια κηρύττει ὁ Πάπας τὴν αἵρεση, ἀκοῦστε τί θεολογικὸ κείμενο ἔστειλε στὸν αὐτοκράτορά μας, πολὺ πρόσφατα: Ἀφοῦ ἔθεολόγησε ἄρκετὰ και βλασφήμησε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο, «τόλμησε νὰ ξεστομίση αὐτὴν τὴν φράση: Ἐὰν ὁμολογήσετε τὴν πίστη ποῦ σᾶς προαναφέραμε, εἴμαστε ἔτοιμοι νὰ σᾶς δεχθοῦμε'. Ὡ γῆ και ἥλιε, ὦ προφήτες Θεοῦ, μύστες και οἰκονόμοι θείας Χάριτος, ὦ Πατέρων θεία πληθὺς και ὁμήγυρη Διδασκάλων –σᾶς καλῶ ὄλους σὲ μία κοινὴ σύναξη-, τί βλασφημία συνέλαβε και γέννησε ὁ ὑψηλόφρων και Ἀσσύριος νοῦς, ὁ εἰς τὸ ὕψος ἀδικίαν λαλήσας!³⁹... Ὑπάρχει ἄραγε ἄλλη πίστη ὀρθή, διαφορετικὴ ἀπὸ αὐτὴν ποῦ παρελάβαμε, ποῦ ὁμολογήσαμε, στὴν ὁποία βαπτισθήκαμε και χάρη στὴν ὁποία ἐλευθερωθήκαμε ἀπὸ τὴν προπατορικὴ ἁμαρτία; Μὴ γένοιτο! Πῶς θὰ ὁμολογήσουμε ἄλλη πίστη, ἂν δὲν πάσχουμε ἀπὸ προφανῆ ἀπιστία τῆς πίστεως; Βλέπετε πῶς ὄχι μόνον κηρύττει τὴν αἵρεση ἔγυμνη τῆ κεφαλῆ, ἀλλὰ λυσσᾶ νὰ καταργήση και τὴν δικὴ μας πίστη;» (263).

³⁸ Πρὸς Τιμόθεον, PG 62, 626 — Β' Τιμόθεον 2, 16-7.

³⁹ Πρβλ. Ἡσαΐας 10, 12 και Ψαλμὸς 72, 8.

6. Ἡ ἀποβολὴ τοῦ Πάπα

Ἡ ἀποβολὴ τοῦ Πάπα ὄχι μόνον εἶναι νόμιμη κατὰ τοὺς ἱεροὺς Κανόνας, ἀλλὰ και ἔχει ἀποφασισθῆ μὲ τὴν κοινὴ ψῆφο ὄλων τῶν Πατριαρχῶν, ἐπὶ Πατριάρχου Μιχαὴλ Κηρουλαρίου. Ἀλλὰ και ἡ Τρίτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τὴν ἔχει προφητεύσει, κατὰ κάποιον τρόπο, μὲ τὸν 6ο Κανόνα της, ἀπαγορεύοντας ὁποιαδήποτε ἀλλαγὴ στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως⁴⁰.

Πρόσεξε, και θὰ καταλάβης ὅτι ὁ Πάπας ἔχει ἀποβληθῆ «και ἀπὸ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, και μὲ τὴν κοινὴ ψῆφο ὄλων τῶν Πατριαρχῶν. Στὴν πατριαρχικὴ αὐτὴ Σύνοδο προκαθήμενος ἦταν ὁ Κωνσταντινουπόλεως Μιχαὴλ ὁ Κηρουλάριος, και παρευρίσκονταν ὁ Ἀντιοχείας, ὁ Βουλγαρίας και ὁ Κύπρου... Ὁ Ἀλεξανδρείας και ὁ Ἱεροσολύμων ἀπουσίασαν μὲν, ἀλλὰ δὲν διεφώνησαν. Ἀντίθετα, μάλιστα, ἀποδέχθηκαν ὅσα ἀποφασίσθηκαν σχετικὰ μὲ τὸν Πάπα, συμφώνησαν, και ψήφισαν και αὐτοὶ τὴν ἀποβολὴ του. Αὐτὸ τὸ δείχνουν τὰ ἴδια τὰ πράγματα. Διότι ποιὸς ἀπὸ τοὺς τέσσερεις ἀγιώτατους Πατριάρχες ἀνέχεται νὰ ἔχη ὡς κοινωτὸ τὸν Πάπα, ἢ ἔστω νὰ τὸν συναριθμῆ μὲ τοὺς ἀρχιερεῖς; Ἀλλὰ και ὁ τότε αὐτοκράτορας ἐπικύρωσε τίς ἀποφάσεις, μαζί μὲ ὄλους τοὺς λόγιους και σοφοὺς ἄνδρες τῆς Ἐκκλησίας. Ἐὰν, λοιπόν, ἢ ἐν Ἐφέσῳ Σύνοδος, ὅπου δὲν ἦσαν ὄλοι οἱ Πατριάρχες παρόντες, και μάλιστα μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀπόντες διεφώνησαν, εἶναι ἡ Τρίτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, πολὺ περισσότερο αὐτὴ ἢ Σύνοδος ποῦ ἀπέβαλε τὸν Πάπα ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία εἶναι Οἰκουμενικὴ και ἀνεπίληπτη. Τὸ ὅτι ἀπουσίασαν μερικοὶ Πατριάρχες συνέβη και στὶς δύο Συνόδους. Ἡ κατὰ τοῦ Πάπα Σύνοδος, ὅμως,

⁴⁰ Βλέπε τὸ ἐκτενὲς σχόλιο τοῦ ἀγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου στὸν Κανόνα αὐτό, στὸ Πηδάλιο (Ἀθῆναι 1957, σελ. 174-6).

ἔχει καὶ κάτι περισσότερο: ὅτι δὲν διεφώνησε κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀπόντες»⁴¹ (265-7).

Ἐπομένως, «ὁ Πάπας ἔχει ἀποδιωχθῆ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία μὲ οἰκουμενικὴ συνοδικὴ ἀπόφαση, μὲ κοινὴ γνώμη καὶ ψῆφο ὄλων. Ἄλλὰ καὶ οἱ παλαιότερες ἅγιες καὶ Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι προανήγγειλαν τὴν ἀποκήρυξή του... Ὁ Πάπας, λοιπὸν, ἀποδείχθηκε ὅτι εἶναι ἐκτὸς Ἐκκλησίας, καὶ πῶς θὰ τὸν ὀνομάσω ἐγὼ ἀδελφό καὶ συλλειτουργό;» (267)

7. Λόγοι οικονομίας

Πολλοὶ ἀναφέρουν ὅτι προκύπτουν λόγοι οικονομίας, προβάλλοντας μάλιστα μεγάλο ὄγκο ἐπιχειρημάτων. Τοὺς ἐρωτῶ, ὅμως, ὁ Κύριος ποιὸς οἰκονόμους μακαρίζει⁴²; Αὐτοὺς ποὺ ἀπλὰ ἐκτελοῦν

⁴¹ Ὁ ἅγιος Ἰωσήφ, μὲ ἱεροκανονικὰ κριτήρια, μᾶς διδάσκει ὅτι ἡ Σύνοδος ἐπὶ Πατριάρχου Μιχαήλ Κηρουλαρίου (1054 μ.Χ.) εἶναι Οἰκουμενικὴ, δηλ. συμμετεῖχαν ὅλα τὰ ὀρθόδοξα Πατριαρχεῖα. Συνεπῶς, ἡ καταδίκη τοῦ Παπισμοῦ δὲν ἀφορᾷ μόνον τὴν σχέση μετὰξὺ Ρώμης καὶ Νέας Ρώμης, ὅπως δολίως καὶ ἀνιστορήτως μᾶς λένε συνεχῶς οἱ σημερινοὶ λατινόφρονες (Arch. Job Getcha of Telmessos, *The Ecumenical Significance of the Holy and Great Council of the Orthodox Church, The Ecumenical Review* 2, τ. 69, 2017, σελ. 285. Στὸ ἄρθρο αὐτὸ περιέχεται καὶ πλήθος ἄλλων ἀυθαιρεσιῶν). Μὲ τὴν θεατρικὴ ἄρση τῶν ἀναθεμάτων ποὺ ἔκαναν τὸ 1965, νομίζουν ὅτι ἐπανῆλθαν στὴν κατάσταση κοινωμίας πρὸ τοῦ 1054. Ἄς γνωρίζουν ὅμως ὅτι: α) Ἀκοινωνησία ὑπῆρχε καὶ πρὸ τοῦ 1054, ὅπως σαφῶς μαρτυροῦν οἱ ἴδιοι οἱ Λατῖνοι (βλέπε ἀνωτέρω στὸ σχόλιο 7, σελ. 6), καὶ ὅτι: β) Ἡ ἀνωτέρω καταδίκη τοῦ Παπισμοῦ, ἡ ὁποία ἔχει κῦρος Οἰκουμενικῆς Συνόδου, δὲν μπορεῖ νὰ ἀρθῆ μὲ ἄλλον τρόπο παρά μόνον μὲ εὐλικρινῆ μετάνοια τοῦ Πάπα, ποὺ θὰ ἐπισφραγισθῆ μὲ ἀντίστοιχη Ὀρθόδοξη Σύνοδος.

⁴² Πρβλ. *Ματθαῖος* 24, 45.

τὸ ἔργο τοῦ οἰκονόμου; Ἡ τοὺς πιστοὺς καὶ φρονίμους; Προφανῶς τοὺς δευτέρους. Δὲν πρέπει, λοιπὸν, νὰ κάνουμε παράβαση τῶν διατεταγμένων γιὰ λόγους οικονομίας, διότι ἡ παράβαση εἶναι γνώρισμα ἀπιστίας καὶ ὄχι πίστεως. Ἡ οἰκονομία δὲν ταυτίζεται μὲ τὴν παρανομία. Δὲν εἶναι οἰκονομία ὅταν ὑποχωρῆς στοὺς Ἰταλοὺς, ἐν ὄσφ αὐτοὶ βλασφημοῦν. Πολλὲς φορὲς ἀποδείξαμε ἕως τώρα ὅτι αὐτὸ εἶναι παρανομία.

Ὁ μέγας Βασίλειος σὲ μία ἐπιστολὴ του λέγει, ὅτι «πρέπει νὰ παιδαγωγούμαστε ἀπὸ τὶς εὐαγγελικὲς ἐντολές, οἱ ὁποῖες δὲν μεταβάλλονται ἀνάλογα μὲ τὶς ἐποχὲς ἢ μὲ τὶς περιστάσεις τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων⁴³» (271). «Ἄς μὴν μᾶς κατηγορήσῃ κάποιος, γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, γιὰ ἔλλειψη συμπαθείας καὶ μνησικακία. Διότι δὲν ἀρνούμαστε νὰ προσευχηθοῦμε γιὰ τὸν Πάπα, οὔτε λαχταρᾶμε τὴν ἀπώλειά του, μὴ γένοιτο» (277). «Τὸν Λατῖνο θὰ τὸν δεχθῶ πολὺ εὐχαρίστως σὲ κοινωνία, ἐὰν ὁμολογήσῃ τὴν πίστη σὲ ὅλες τὶς προηγούμενες ἅγιες Συνόδους, καὶ δὲν λέγει ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ... Ἡ ἔνωση μπορεῖ νὰ γίνῃ, ἂν θέλουμε, σὲ ὅσα δὲν βλάπτονται ψυχές⁴⁴» (279), ὄχι σὲ ὅσα χωρίζομαστε ἀπὸ τὸν Θεό. Καὶ δυστυχῶς «στοὺς Λατίνους οὔτε ἡ Ἁγία Τριάδα δὲν κηρύττεται ὀρθῶς... Αὐτὸ τὸ φωνάζει ἡ κατὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος βλασφημία, τὴν ὁποία πρόσθεσαν στὴν ὁμολογία τῆς πίστεως» (279-81).

8. Πατρικὴ παραίνεση

Ἡ ψυχὴ μου «κυριεύεται ἀπὸ φρίκη ἀκούγοντας τὰ λόγια τοῦ θαυμαστοῦ προφήτου Ἰερεμίου, τοῦ ἡγιασμένου ἐκ κοιλίας μητρός: *Ποιμένες ἠφρονεύσαντο, λέγει, καὶ τὸν Κύριον οὐκ ἐξεζήτησαν... Ὡ, οἱ ποιμένες οἱ ἀπολλύντες καὶ διασκορπίζοντες τὰ πρόβατα*

⁴³ Ἐπιστολὴ 244, 8, PG 32,921D.

⁴⁴ Μ. Βασίλειος, Ἐπιστολὴ 113, PG 32, 525D.

της νομής μου· διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος ἐπὶ τοὺς ποιμαίνοντας τὸν λαόν μου:... “Ἐπληρώθησαν αἱ ἡμέραι ὑμῶν εἰς σφαγήν”⁴⁵» (289).

Π’ αὐτὸ ἐσεῖς, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποία νυμφεύθηκε ὁ Χριστὸς ὡς νύμφη ἄμωμη καὶ ἀμίαντη, «σᾶς παρακαλῶ νὰ φυλαχθῆτε ἀπὸ τὸ μίasma αὐτὸ τῶν Ἰταλῶν. Ἄς μὴν μεταδώσουμε στὸν ἑαυτὸ μας τὸ μόλυσμά τους, καὶ μᾶς ἀποστραφῆ ὁ Νυμφίος τῶν ψυχῶν καὶ καταισχνυθοῦμε αἰώνια» (289).

Ἡ εἰρήνη «εἶναι καλὸ πρᾶγμα, καὶ κανεὶς δὲν τὸ ἀμφισβητεῖ αὐτό. Τότε ὅμως πρέπει νὰ ἐνισχύεται, θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ, ὅταν δὲν ἀντιβαίνουμε στὶς γνώμες τῶν Ἁγίων, καὶ δὲν ἐνεργοῦμε ἀντίθετα μὲ τοὺς κανόνες τους» (291).

Πρέπει νὰ προσέχουμε ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς Λατίνους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς λατινόφρονες. Διότι, κατὰ τὸν μέγα Βασιλεῖο, «αὐτοὺς ποὺ προσποιοῦνται ὅτι ὁμολογοῦν τὴν ὑγιή πίστη, ἀλλὰ κοινωνοῦν μὲ τοὺς αἰρετικούς, τοὺς κάνουμε πρῶτα ἐπίπληξη. Ἄν συνεχίζουν νὰ κοινωνοῦν μὲ αὐτούς, ὄχι μόνον νὰ τοὺς ἔχουμε ἀκοινωνητους, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἀδελφούς νὰ τοὺς ἀποκαλοῦμε⁴⁶» (291).

Π’ αὐτό, «σᾶς παρακαλῶ καὶ σᾶς ἱκετεῦω, ὅλους ὅσοι ποθεῖτε νὰ κληρονομήσετε τὴν Βασιλεία τῶν οὐρανῶν, νὰ μὴν ὑποκύψετε στὰ προαναφερθέντα ζητήματα, διότι μᾶς προετοιμάζουν γιὰ πλήρη ἐκλατινισμό» (291). «Αὐτὸς ποὺ διώκεται ἀπὸ αὐτούς ποὺ φαίνονται ὁμόπιστοι, γιὰ τὴν ὀρθή πίστη», λέγει πάλι ὁ μέγας Βασιλεῖος, «θὰ ἔχη μεγαλύτερο στεφάνι ἀπὸ αὐτὸν ποὺ μαρτυρεῖ ἀπὸ εἰδωλολάτρη⁴⁷» (291).

⁴⁵ Ἱερεμίας 10, 21 καὶ 23, 1 καὶ 32, 20.

⁴⁶ A. Michel, *Humbert und Kerullarios II*, Paderborn 1930, κεφ. 34, 1, σελ. 250. Πρβλ. Μ. Ἀθανάσιος, *Πρὸς μοναχοὺς*, PG 26, 1188B.

⁴⁷ Πρβλ. PG 32, 945BC.

Οἱ Ἰταλοί, λοιπόν, «δὲν ἔχουν καμμία εὐλογία ἀπολογία γιὰ τὴν πλάνη τους. Ἔγιναν οἱ ἴδιοι πλάνη καὶ ἀπώλεια γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους, καὶ ὄχι μόνον βλασφημοῦν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἀλλὰ καὶ κάθε ἀσέβεια κατεργάζονται⁴⁸» (297-9). Ἄς προσέξουμε πολὺ νὰ μὴ μολυνθοῦμε ἀπὸ τὴν κοινωνία μαζί τους, οὔτε νὰ μᾶς μεταδώσουν τὴν λοιμικὴ ἀρρώστια καὶ τὴν ψώρα ποὺ ἔχουν. «Ἄς φυλάξουμε τὸν ἑαυτὸ μας μὲ κάθε τρόπο, καὶ ἄς ἀπέχουμε τελείως ἀπὸ τὴν παράταξή τους. Ἄς μὴν τοὺς θεωροῦμε ὅμως ἐχθρούς, οὔτε νὰ τοὺς μισοῦμε, παρ’ ὅλο ποὺ αὐτοὶ πάντοτε λυσοῦν καὶ μαίνονται ἐναντίον μας. Κάποτε ἦσαν ἀδελφοὶ μας, ἀδελφοὶ ποὺ ἀναγεννήθηκαν ἀπὸ τὴν ἴδια κολυμβήθρα τοῦ θεοῦ Βαπτίσματος. Παρ’ ὅλο ὅμως ποὺ ψωρίασαν καὶ ἀσθενοῦν καὶ κατέχονται ἀπὸ μανία, δὲν εἶναι σωστὸ νὰ τοὺς μισοῦμε, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ τοὺς συμπονοῦμε. Ἄς τοὺς σπλαγχιζώμαστε, λοιπόν, καὶ ἄς τοὺς ἀγαποῦμε, καὶ ἄς μὴν παραλείπουμε νὰ ἀναπέμπουμε προσευχὲς ὑπὲρ αὐτῶν, μήπως τοὺς ἐπισκεφθῆ κάποτε ὁ Θεὸς καὶ ἐπιστρέψουν. Ἔτσι ὥστε νὰ τοὺς θεραπεύσει, νὰ σταματήσῃ τὴν γάγγραινα, νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν μανία, καὶ νὰ τοὺς καταστήσῃ πάλι μέλη ἄμωμα τῆς ἀγίας καὶ καθολικῆς Ἐκκλησίας Του» (299).

Γράψαμε ὅλα τὰ ἀνωτέρω «ὡς ἀπολογία στὸ ζήτημα ποὺ μᾶς ἀπευθύνθηκε, ἀλλὰ καὶ σὰν μία πατρικὴ παραίνεση, κατὰ τὴν δύναμή μας, ἀφοῦ συλλέξαμε λίγα ἀπὸ τὰ πολλά. Ὡς ἀπολογία, γιὰ τὴν δική σου σεβαστὴ κέλευση, κράτιστε καὶ θεόστεπτε αὐτοκράτορ μου... Καὶ ὡς παραίνεση, ἐξ αἰτίας τῆς εὐθύνῃς ποὺ μᾶς ἀνατέθηκε ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ τοῦ ἀπαραίτητου ποιμαντικοῦ χρέους» (299).

⁴⁸ Πρβλ. *Ρωμαίους* 1, 27-8. Τὸ χωρίο αὐτὸ ποὺ ὑπαινίσσεται ὁ Ἅγιος θυμίζει πολλὰ σημερινὰ σκάνδαλα τοῦ Παπισμοῦ, ποὺ ἔχουν ὀδηγήσει πλῆθος ἀνθρώπων στὴν ἀθεΐα.

Ἐπίλογος: Τὰ γεγονότα πού ἀκολούθησαν

Ὁ αὐτοκράτορας ἀνέγνωσε τὴν ἀπολογία, καὶ μὴ μπορώντας νὰ ἀντικρούση τὰ ἀκαταμάχητα ἐπιχειρήματά της, προσπάθησε νὰ μὴν γίνη αὐτὴ εὐρύτερα γνωστὴ⁴⁹. Συνέχισε ὅμως τὴν φιλενωτικὴ πολιτικὴ του, καὶ ὀργάνωσε ἀποστολὴ ἀντιπροσωπείας γιὰ τὴν σύνοδο τῆς Λυών. Ὁ πατριάρχης Ἰωσήφ, τὸν ἴδιο μῆνα, Ἰούνιο τοῦ 1273, ἔκανε ἔγγραφο ὄρκο πίστεως. Στὸ σύντομο αὐτὸ κείμενό του, ἀρνεῖται τὴν ἔνωση μὲ τοὺς ὄρους πού ἐπέβαλαν τὰ 3 “κεφάλαια”. Λίγους μῆνες ἀργότερα, ἀναγκάσθηκε νὰ ἀποσυρθῆ στὴν Μονὴ Περιβλέπτου, μέχρις ὅτου ἐπιστρέψῃ ἢ ἀντιπροσωπεῖ ἀπὸ τὴν Λυών. Συμφωνήθηκε ὅτι στὴν περίπτωση πού εὐοδωνόταν ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἔνωση, αὐτὸς θὰ ἔπρεπε νὰ παραιτηθῆ, σύμφωνα μὲ τοὺς ὄρκους του, ἐνῶ στὴν ἀντίθετη περίπτωση θὰ ἀναλάμβανε καὶ πάλι τὸν θρόνο του⁵⁰.

Ἐν τῷ μεταξὺ, ἡ ἀντιπροσωπεία τοῦ αὐτοκράτορα, τὸν Ἰούλιο τοῦ 1274 στὴν Λυών, ὑπέγραψε τὸν ὄρκο πίστεως στὴν ἔνωση. Τὸ φθινόπωρο τοῦ ἴδιου ἔτους ἡ ἀντιπροσωπεία ἐπέστρεψε στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἡ πλειονότητα τῆς συνόδου τῶν Ἀρχιερέων, δηλαδή 28 Μητροπολίτες μὲ τοὺς ὑποκειμένους ἐπισκόπους τους καὶ 9 Ἀρχιεπίσκοποι, πιεζόμενῃ ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα, ὑπέκυψε στὸ πρόσταγμα του καὶ ἐνέκρινε τὴν ἔνωση.

Στὸ σχετικὸ συνοδικὸ γράμμα ἀναφερόταν: «Ἐπειδὴ ὅλοι ἐμεῖς, συμφωνήσαμε μὲ τὸν θεοστεφεῖ καὶ κραταῖο ἅγιο αὐθέντη καὶ Βασιλέα μας, καὶ δεχθήκαμε τὴν εἰρήνην τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, τῆς δικῆς μας δηλ. καὶ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης, ὡς ἐπωφελῆ καὶ σωτήρια γιὰ τὸ δικό μας χριστιανικὸ πλήρωμα, τελέσαμε ἤδη

⁴⁹ Πρβλ. Γεωργίου Παχυμέρη, *Ἱστορία*, 5, 14, PG 143, 834A.

⁵⁰ Πρβλ. ἐνθ' ἄνωτ. 5, 17, σελ. 839.

σὺν Θεῷ καὶ τὴν ἔνωση. Τὴν πραγματοποιήσαμε μὲ τις ἐξῆς συμφωνίες: α. Νὰ θεωροῦμε καὶ νὰ ὀνομάζουμε ὡς πρῶτο ἀρχιερέα τὸν Πάπα. β. Νὰ μπορῆ ὁποιοδήποτε ἐκκλησιαστικὸ πρόσωπο, πού νομίζει ὅτι ἀδικεῖται στὰ ἐδῶ δικαστήρια, νὰ καταφεύγῃ σ' αὐτόν. γ. Νὰ μνημονεῦεται ὁ Πάπας στὰ ἱερὰ Δίπτυχα» (321).

Ἡ σύνοδος αὐτὴ ἔθεσε καὶ ἀπαγόρευση: Μετὰ τὴν ὑπογραφεῖσα ἔνωση «ἀπαγορεύεται νὰ πλάθωνται κατηγορίες καὶ νὰ σπέρνωνται κακόβουλα λόγια ἐναντίον τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτῆς ἀποκαταστάσεως» (321-3). Ἀπαγορεύθηκε ἡ ὁποιαδήποτε διαμαρτυρία καὶ ἀπὸ τὸν ὁποιοδήποτε, εἴτε λαϊκὸ εἴτε κληρικὸ, διότι, ὅπως ἀναφέρεται, εἶναι ἐνάντια στὸ κοινὸ καλὸ καὶ συμφέρον καὶ ὑποκινεῖται ἀπὸ ματαιοδοξία⁵¹.

Δεσμεύθηκαν καὶ οἱ ἴδιοι, ὅσοι συμμετεῖχαν σὲ αὐτὴν τὴν σύνοδο, ὥστε νὰ μὴν ὑπάρξει περίπτωση μετανοίας ἀρχιερέως: «Αὐτὸν (τὸν μετανοημένο ἀρχιερέα) τὸν ἀποφασίζουμε ὅλοι μας μὲ κοινὴ ψήφο ὅτι εἶναι αὐτοκατάκριτος, χωρὶς νὰ χρειασθῆ νὰ συσταθῆ δίκη ἐναντίον του⁵². διότι ἀθέτησε τὴν ὑπογραφή του καί, ὅσο ἐξαρτᾶται

⁵¹ Ἡ ἀπαγόρευση αὐτὴ μᾶς θυμίζει τὴν παράγραφο 22 τοῦ κειμένου «Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας...» τῆς συνόδου τῆς Κρήτης (2016), πού καταδικάζει «πᾶσαν διάσπασιν τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, ὑπὸ ἀτόμων ἢ ομάδων, ἐπὶ προφάσει τηρήσεως ἢ δῆθεν προασπίσεως τῆς γνησίας Ὁρθοδοξίας». Αὐτὸ γράφτηκε γιὰ ὅσους πιστοὺς, ἀπὸ αὐτοὺς πού στηρίζονται στὴν ἱεροσυνοδικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, τυχὸν ἀντιδράσουν γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικοποίησιν πού δόθηκε στοὺς Παπικοὺς καὶ στὶς κοινότητες τοῦ Π.Σ.Ε (§ 11, §16-21).

⁵² Στὴν ἱστορία τῆς ἱεροσυνοδικῆς παραδόσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἶναι πρωτάκουστη αὐτὴ ἡ θέση, ὁ Ἀρχιερεὺς δηλαδή –ἀλλὰ καὶ ὅποιος ἄλλος– νὰ εἶναι αὐτοκαθαίρετος ἄνευ συνοδικῆς ἀποφάσεως, καὶ νὰ ἐκπίπτῃ αὐτομάτως τῆς θείας Χάριτος. Ἡ θεώρησις αὐτὴ περὶ τῆς “αὐτομάτου ἀπωλείας τῆς Χάριτος” εἶναι παπικὴ, δὲν ἀνήκει στὴν ὀρθόδοξη

ἀπὸ τὸν ἴδιο, διέλυσε τὸν σύνδεσμο τῆς εἰρήνης. Ἀποφασίζουμε νὰ στερηθῆ κάθε ἀρχιερατικὴ καὶ ἱερατικὴ τιμὴ, ἐπειδὴ εἶναι ἄνθρωπος ταραχοποιὸς καὶ ἀφανιστὴς τῆς κοινῆς ὠφελείας» (323). Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τους, δέσμευσαν καὶ ὄλους τοὺς μελλοντικούς ἀρχιερεῖς: «Αὐτὰ ὀφείλει νὰ ὑπογράψῃ καὶ ὁποῖος εἰς τὸ ἐξῆς ἀνεβῆ στὸ ἀξίωμα τῆς ἀρχιερωσύνης. Μόνο μὲ αὐτὴν τὴν προϋπόθεση νὰ καθίσταται ἀρχιερεὺς, καὶ νὰ τὰ τηρῆ στὸ ἐξῆς ἀναλλοίωτα» (323)!⁵³

Ὁ πατριάρχης Ἰωσήφ, ὡς μὴ δεχόμενος τὶς ἀποφάσεις τῆς συνόδου τῆς Λυῶν, δὲν ἐπανῆλθε στὸν πατριαρχικὸ θρόνο. Τὸν Ἰανουά-

κανονικὴ παράδοση. Ἦδη καταγράφεται στὴν παπικὴ ἐκκλησιολογία ἀπὸ τὸν 13ο αἰ., καὶ ἔχει ὡς θεμέλιο τὴν φραγκικὴ ἀντίληψη περὶ τοῦ παπικοῦ πρωτείου. Ἡ ὑπ' ὄψιν θεώρηση (στὰ λατινικὰ *Latae sententiae*) παραμένει καὶ στὸν νέο ἀναθεωρημένο κώδικα τῶν παπικῶν κανόνων τοῦ 1983, καὶ ἀναπτύσσεται στοὺς κανόνες 1321-1330. Δὲν χρειάζεται, δηλαδὴ, ἐπίσκοπικὴ σύνοδος γιὰ ὀρισμένη κατηγορία ἀμαρτιῶν, στὶς ὁποῖες ἀνήκει καὶ ἡ αἵρεση, ἀλλὰ αὐτομάτως αἴρεται ἡ Χάρις, καὶ στὴν περίπτωση κληρικοῦ αὐτὸ σημαίνει τὴν αὐτόματη καθαίρεσή του. Ὁ ἅγιος Νικόδημος, ἀντιτιθέμενος σὲ μία τέτοια θεώρηση, σχολίασε ὅτι μόνον ἐπισκοπικὴ σύνοδος μπορεῖ νὰ καθαιρέσῃ, καθὼς οἱ Κανόνες δὲν ἐνεργοῦν ἀπὸ μόνονι τους (Πηδάλιον, ἔνθ' ἀν. σελ. 4-5, ὑπόσημ. στὸν Γ' Αποστολικὸ Κανόνα).

Ἱστορικά, μπορούμε νὰ ὑποθέσουμε ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ αὐτοκράτορα, ποὺ ὑπέγραψαν στὴν Λυῶν τὴν ἔνωση, ἀκούσαν ἐκεῖ τὴν θεώρηση αὐτὴ τῆς παπικῆς ἐκκλησιολογίας, καὶ τὴν μετέφεραν στὴν Ἀνατολή, σὰν ἓνα χρησιμότατο ὄπλο ἐναντίον κάθε ἀντιδρώντος ἀρχιερέως.

⁵³ Θαυμάζει κανεὶς ὅταν διαπιστώνῃ πῶς μποροῦν νὰ ξεσηκώνονται διωγμοὶ ἐναντίον τῶν ὀρθοδόξων πιστῶν μὲ πρόσχημα τὴν εἰρήνη. Καὶ ἀνησυχεῖ ὅταν παρακολουθεῖ μὲ προσοχὴ τὶς ὁμοιότητες τῆς τότε ἐποχῆς μὲ τὴν σημερινή...

ριο τοῦ 1275 μεταφέρεται ἀπὸ τὴν Μονὴ τῆς Περιβλέπτου στὴν Λαύρα τοῦ Ἀνάπλου⁵⁴.

Ὁ ἅγιος «διοίκησε τὴν Ἐκκλησία μέχρι τὸν Μάιο τοῦ 1275, ὅποτε μὴν μπορώντας πλέον νὰ ἀνεχθῆ ὁ λατινόφρων αὐτοκράτορας Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος τὴν ἐπιμονὴ τοῦ Πατριάρχου στὸ ὀρθόδοξο δόγμα, τὸν ἀπομάκρυνε ἀπὸ τὸν θρόνο»⁵⁵. Στὶς 26 Μαΐου ἀνεβαίνει στὸν πατριαρχικὸ θρόνο ὁ πρῶην χαρτοφύλακας Ἰωάννης Βέκκος, καὶ ὁ ἅγιος Ἰωσήφ ἐξορίζεται στὸ φρούριο τῆς Χηλῆς τοῦ Εὐξείνου Πόντου.

Ὁ Ἰωάννης Βέκκος πατριάρχευσε μέχρι τὶς 26 Δεκεμβρίου 1282. Μετὰ τὴν ἐκλογή του ἐπεκύρωσε τὴν ἔνωση ποὺ εἶχε γίνει στὴν Λυῶν τὸ 1274, καὶ τὴν εἶχαν ὑπογράψει οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ αὐτοκράτορα. Ὁ νέος πατριάρχης εἶχε ὡς ἀποστολὴ νὰ ἐπιβάλλῃ στὴν Ἐκκλησία τῆς Ἀνατολῆς τὴν βούληση τοῦ αὐτοκράτορα γιὰ τὴν ἔνωση. «Αὐτὸς ἦταν τὰ πάντα γιὰ τὸν βασιλέα: καὶ γλῶσσα καὶ χέρι καὶ κάλαμος γραμματέως ὀξυγράφου⁵⁶, λέγοντας, γράφοντας καὶ δογματίζοντας»⁵⁷. Ὁ Βέκκος ἐδίωξε ἀπηνῶς κάθε ὀρθόδοξο ποὺ ἀντιδρούσε στὴν ἔνωση, μέχρι τὸν θάνατο τοῦ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, τὸ 1282.

Στὴν συνέχεια, ὁ νέος αὐτοκράτορας Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος ἔφερε τὴν εἰρήνη στὴν Ἐκκλησία, κατεβάζοντας ἀπὸ τὸν θρόνο τὸν Ἰωάννη Βέκκο καὶ περιορίζοντάς τον στὴν Μονὴ τῆς Παναχράντου. Τότε, μετὰ τὴν ἀποχώρηση τοῦ λατινόφρονος ἔγιναν θυρανοίξια, καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Σοφίας «γέμισε ὀλόκληρη μὲ ἁγιασμό, μέχρι καὶ τὶς ἐξωτερικὲς στοῆς καὶ τοὺς ἐξῶστες. Ὅλα τὰ κτίσματα

⁵⁴ Παχυμέρη, ἔνθ' ἀνωτ. 5, 22, σελ. 853.

⁵⁵ Μανουὴλ Γεδεών, Πατριαρχικοὶ πίνακες, Ἀθήναι 1996, σελ. 286.

⁵⁶ Ψαλμὸς 44, 2.

⁵⁷ Γρηγοῦρας, Ρωμαϊκὴ ἱστορία 5, 2, 7.

τοῦ τεράστιου Ναοῦ, οἱ κίονες καὶ οἱ ἄγιες εἰκόνες ἀγιάζονταν, καθὼς ραντίζονταν μὲ τὸν ἀγιασμό. Ὁ τυφλὸς Γαλακτίων διερχόταν τὸν Ναό, ὀδηγούμενος ἀπὸ ἓνα παιδί, καὶ ράντιζε» (Μ. Γεδεών, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 289). Ὁ ἱερομόναχος Γαλακτίων ὁ Γαλησιώτης εἶχε τυφλωθῆ ἀπὸ τὸν Μιχαήλ Παλαιολόγο, διότι τὸν εἶχε ἐλέγξει ὅτι χρησιμοποιοῦσε ἄζυμα, δηλ. ὅτι κοινωνοῦσε μὲ τοὺς αἰρετικούς Λατίνους.

Ἐπανῆλθε τότε στὸν πατριαρχικὸ θρόνο ὁ ὁμολογητῆς πατριάρχης ἅγιος Ἰωσήφ, ἀλλὰ σύντομα, μετὰ ἀπὸ τρεῖς μῆνες, ἀπεβίωσε. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τιμᾷ τὴν μνήμη του στίς 30 Ὀκτωβρίου.

Αὐτοῦ ἀγίαις πρεσβείαις, Χριστέ ὁ Θεός, ἐλέησον ἡμᾶς καὶ ῥύσαι ἡμᾶς καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν πειρασμοῦ.

Σήμερα προσπαθοῦν νὰ γκρεμίσουν τὴν πίστη, γι' αὐτὸ ἀφαιροῦν σιγὰ-σιγὰ ἀπὸ καμιά πέτρα, γιὰ νὰ σφριασθῆ τὸ οἰκοδόμημα τῆς πίστεως. Ὅλοι ὁμως εὐθυνόμαστε γιὰ τὸ γκρέμισμα αὐτό· ὄχι μόνον αὐτοὶ ποὺ ἀφαιροῦν τίς πέτρες καὶ τὸ γκρεμίζουν, ἀλλὰ καὶ ὅσοι βλέπουμε νὰ γκρεμίζεται καὶ δὲν προσπαθοῦμε νὰ τὸ ὑποστυλώσουμε.

(Ἅγιος Παῖσιος Ἀγιορείτης, Λόγοι Β', Σουρωτῆ 1999, σελ. 20.)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εἰσαγωγικά: Ἱστορικὸ περιβάλλον	3
1. Εἰσαγωγή Ἀπολογίας – Περὶ τῶν Λατίνων	5
2. Ἄξιοι ἀναθεματισμοῦ λόγῳ τοῦ Filioque	9
3. Περὶ εἰρήνης	14
4. Ἀπάντηση στὰ τρία κεφάλαια	17
5. Κοινωνία καὶ ὀρθή πίστη.	23
6. Ἡ ἀποβολὴ τοῦ Πάπα	29
7. Λόγοι οἰκονομίας	30
8. Πατρικὴ παραίνεση	31
Ἐπίλογος: Τὰ γεγονότα ποὺ ἀκολούθησαν	34

